تا آخر دوره وکالت پیشنهاد کرده‌ام و تقریباً هشت ماه است از کمیسیون مبتکرات راپورت آن‌رابمجلس تقدیم کرده‌اند استدعا دارم جزء دستور شنبه مقرر بفرمائید .

رئیس — هریك از آقایان نمایندگان یك طرحی پیشنهاد کرده اند اگر بنا بشود که تمامش را در شنبه و پنجشنبه جزء دستور بگذاریم نمیشود چند فقره قانون مهم در دست داریم شور اولش تمام‌شده است شور دویمش هم که تمام شد آن وقت بسایر مطالب میپردازیم و همین طور که عرض کردم پانزده نفر امضاء کنندوبفرستند هر روزی که تقاضا کنید جزء دستورشود .

لواءالدوله — تقاضائی کرده بودم و چند نفر هم امضاء کرده بودند راجع بطرح قانونی آقای معززالملك و ترفیع رتبه نظامی فرمودید جزء دستور میگذاریم ونگذاشته‌اید .

رئیس - برای روز پنجشنبه ممکن‌است .

حاجی‌شیخ‌علی‌خراسانی — دیروز در جواب بنده که‌عرض کردم‌راجع بطرح قانونیکه‌وصول مالیات بایدبموجب تمبر بشود آقای فهیم‌الملك‌فرمودند آمده است بکمیسیون قوانین مالیه و رد شده است بنده هیچ راپورت قوانین مالیه‌راندیدیم که کمیسیون قوانین‌مالیه‌رد کرده باشد نه در راپورت آقای‌رئیس کمیسیون قوانین مالیه نه در راپورت های دو ماهه یا چهار ماهه که همیشه از کمیسیون‌میآید همچوچیزی دیدم بنده تصور میکنم آن راکه آقای فهیم‌الملك تصور کرده اند طرح دیگری بوده است و اشتباه کرده اند دیگر اینکه وزیر مالیه یك طرحی رارد یا قبول بکند کافی نیست دلیل و برهان لازم دارد هیچ دلیل و برهانی نیست و اینکه مالیات که گرفته میشود نباید در عوض قبض و تمبر داده نشود ـه دلیلی داریم که ندانیم آقایانیکه مالیات‌میگیرند چه اندازه میگیرند و آنهائیکه مالیات میدهند ندانند چقدر باید بدهند و چقدر از آنها باید بگیرندالبته وقتیکه تمبر و قبض ایجاد شد هم رعیت هرچه بدهد بکیسه‌دولت خواهدآمد هم اینکه میگویندو کرور از مالیات وصول نشده معلوم خواهد شد که صاحب جمع کیست که‌این وجه درعهده‌او بوده‌است‌ولاوصول مانده وبدست‌نیامده .

رئیس — اینجا (محل نطق) نیامده اید برای دفاع از این لایحه اینجا آمدید برای اینکه در دستورصحبت‌بکنید این را بنویسید ۱۵ نفرامضاء کنند بنده هم‌رأی‌میگیریم .

(مجلس‌مقارن غروب ختم‌شد)

جلسه ۲۵۲

صورت مشروح روز شنبه ۲۸ جمادی الاولی ۱۳۲۹

رئیس آقای موتمن‌الملك ۳ ساعت وربع قبل از غروب آفتاب بکرسی ریاست جلوس نموده و بعداز بیست دقیقه مجلس رسماً تشکیل شد .

صورت مجلس روزپنجشنبه ۲۶ را آقای معاضد الملك قرائت نمود .

(غائبین جلسه قبل) معاضد السلطنه ـ آقا میرزااسدالله خان ـ ده‌خدا بدون اجازه ـ حاج آقا ـ معدل الدوله ـ با اجازه غائب بوده دکتر اسمعیل خان ـ نیرالسلطان ـ آقا میرزا ابراهیم قمی ـ حاج امام جمعه هریك ۳۵ دقیقه ـ لواء الدوله ـ ناصر الاسلام ـ هریك نیم ساعت شیبانی ۱ ساعت — حاج مصدق‌الممالك ۱ ساعت ده‌دقیقه ازحضور در وقت مقرر تأخیر نمودند .

رئیس — آقای مدرس .

آقاسید حسن‌مدرس — مخصوصا در آن بیانیکه آنروز بنده‌عرض کردم که‌عقلاو تدیناً یك‌نکته داشت که بنده عرض کردم و درصورت مجلس‌نوشته نشده است .

رئیس — اصلاح میشوددیگرملاحظاتی‌هست .

عزالملك — در جلسه گذشته بنده یك تقاضائی کردم در موقع اعلان دستور رئیس در جواب فرمودند باید ۱۵ نفر آن تقاضارا هم‌امضاء بکنند بعد بنده اخطار نظامنامه کردم وآقای‌رئیس اجازه ندادند در صورت مجلس نوشته نشده است خوب بود قید بکنند .

رئیس — اخطار نظامنامه شما نکردید و بنده‌هم‌نشنیدم برای اخطار نظامنامه‌هم اجازه داده نمیشود درصورتیکه یکدفعه گفته باشیدوبنده‌نشنیده باشم مکرر بفرمائید

عزالملكـ حالاهروقت‌اجازه‌میفرمائیدعرض‌میکنم.

رئیس — درصوت مجلس دیگر ملاحظاتی هست (اظهاری نشد)

حالا اگر اخطار نظامنامه دارید میتوانید بفرمائید

عزالملك — هرگاه در موقع دستوریك تقاضائی میشود آقای رئیس جواب میفرمایند که‌باید ۱۵ نفر این تقاضا را امضاءبکنند وبنده‌همچوماده را در نظامنامه داخلی نمی بینم مگراینکه درنظام نامه ماده ۱۱۵ مینویسدکه رئیس‌قبل از اینکه‌جلسه را ختم نماید درباب دستور جلسه آتیه یعنی تعیین روز و ساعت و موضوع مذاکرات بمجلس رجوع مینماید دستوریکه باین ترتیب قرار داده شده است د محوطه مجلس و روزنامه رسمی اعلان خواهدشد ولی مجلس درهر موقعیکه لازم بداندمیتواندستور خود را تغییر دهد) حالا اگر ماده دیگری هست که بنده ندیده ام . آقای رئیس خودشان خواهند فرمود .

رئیس — معنی (رجوع نمنماید) رااگر التفات بفرمائید این نیست‌که رئیس از مجلس رأی بگیرد بلکه مقصود آنستکه رئیس بعد از آنکه دستور را تعیین میکند سؤال میکند که‌مخالفی‌هست یانه وقتیکه مخالفی نبود معلوم میشود که آندستور قبول شده است و اما در مسئله ۱۵ نفر چندین‌مرتبه بنده این مسئله را اینجا عرضکردم‌و هیچ کس‌مخالف نبوده است ویاد دارم که‌در اوائل ریاست بنده اینجا بیاره محظورات راجع بدستور عرضکردم که هر کس بخواهد درموقع‌دستور یك‌مطلبی راپیشنهاد بکند که جزء بشود و ما اگر بخواهیم در آنهارأی بگیریم دور نیست که هر روزی دو ساعت در آن حرف بزنیم ولی بهتر اینستکه مخبر های کمیسیون روز های شنبه بیایند بهیئت رئیسه که با مذاکره به آنها دستور هرهفته را تعیین بکنیم در اینجا هیچ اظهار مخالفتی نشد ولی هیچوقت‌مخبر های کمیسیون در این باب بهیئت رئیسه کمك نکردند بنده هم‌برای حفظ نظم مجلس برای اینکه هر جزئی مطلب که‌باید جزء دستور مجلس بشود دو ساعت مذاکره شود همچو صلاح دانستم و قرار دادم که آقایان وکلاء در خارج افکار خودشانرا حاضر کنند وقتیکه یك مسئله راجع بدستور عنوان می شود اقلا ۲۰ یا ۱۵ نفر همراه داشته باشند که اسباب زحمت نشود و محتاج بمذاکره ورأی گرفتن نشویم این یك ترتیبی بود که داده شد وآنوقت مخالفی در این خصوص نبود و حالا می‌بینیم که مخالف پیداشده است اگر اینطور است بنده بهمان‌ترتیبی که از سابق بوده‌است رفتار میکنم ولی دستور سه جلسه را دیگر اعلان نخواهم کرد برای اینکه آنوقت راجع بدستور سه جلسه مذاکره خواهد شد و خیلی از وقت ما را تضییع مینماید همان دستور یك جلسه گفته خواهد شد و اگر ملاحظاتی در آن داشته باشند میفرمایند — دستور امروز بودجه هذالسنه مجلس — لایحه تفریغ بودجه ایت ئیل مجلس راپورت کمیسیون داخله راجع به تجزیه بلوچستان از کرمان ـ شروع میکنیم بقانون بودجه هذالسنه مجلس چنانچه آقایان‌درخاطر دارند ماده ۲ ضمیمه بلا تکلیف مانده رجوع‌شده بکمیسیون محاسبات کمیسیون محاسبات راپورتی داد، است چون خیلی جزئی بود صلاح ندید طبع و توزیع بشود اینست که خوانده میشودودر ماده ۲ رأی میگیریم وبعداز اینکه ماده ۲ تصویب شد در ماده ۱ لایحه قانون بودجه رأی خواهیم گرفت ماده ۲ ضمیمه ماده ۱ لایحه قانون بودجه راپورت کمیسون محاسبات بعبارت ذیل قرائت شد .

ماده ۲ ضمیمه حقوق اجزاء تقنینیه سالیانه ۱۳۲۵۴۰ قران .

راپورت کمیسیون — کمیسیون محاسبات روز شنبه ۲۸ جمادی‌الاول در تحت ریاست آقای دکتر حیدر میرزا دوساعت قبل از ظهر منعقد گردید ماده ۲ بودجه مجلس که از مجلس‌بکمیسیون برگشته‌بود مطرح مذاکره گردید کمیسیون‌محاسبات باکثریت ۲۰ تومان علاوه بر یکصد و هشتاد تومان سابق قبول کرد که دویست تومان بمعاون اداری و رئیس دارالانشاء در ماه داده شود درخصوص تندنویسان کمیسیون بهمان عقیده سابق خود باقیست

معاضدالملكـ اگرچه‌راجع‌بتندنویسان‌بنده درجلسه گذشته توضیح‌دادم لکن متاسفانه‌باز میبینم‌که اعضاء محترم کمیسیون محاسبات همانطور دو نفر تند نویسرا رد کرده اند وگمان میکنم که آنروز درست‌عرایض بنده‌را ملتفت‌نشدند از اینجهت‌مجبورم ثانیاً توضیح بدهم که اگر بنا باشد عدهٔ هردسته از تندنویس سه‌نفر باشد و یکنفر مقطع که من حیث المجموع چهارنفر باشد بنده عقیده‌ام اینستکه‌هردو دسته را مجلس اجازه بدهد یك دسته باشد و کامل باشد نه اینکه دو دسته باشد و ناقص چون ناطق که شروع بنطق میکند درصورتیکه عده‌تندنویس سه نفر باشد مقطع دو جمله اول نطق‌راباولی‌اشاره میکند و همینطور جملهٔ دویم را و سیم‌رابدویمی و سومی وقتیکه برمیگردد که ثانیاً بولی اشاره بکند او هنوز آن جمله‌را که باو اشاره شده است تمام نکرده است تااینکه دومرتبه بنویسند ودراینصورت

مجبور خواهد بود یك قسمت از جمله‌را که باواشاره شده است ناقص بگذارد یعنی ننویسد ومشغول شود بنوشتن قسمت دویمی که باو اشاره میشود واز این جهت تمام نطقهائیکه در مجلس شده است خیالی و ناتمام خواهدشد از اینجهت در هیئت رئیسه اینطور تصویب شد که هردسته چهار نفر باشد که قسمت‌اولی که باولی اشاره میشود بترتیب بچهارمی برسد و برگردد باو او آنجمله‌راکه باو اشاره شده است‌تمام کرده‌باشد و اگر بغیراز این ترتیب‌باشد و بخواهند هر دسته‌را سه نفر قرار بدهند عقیدهٔ بنده این است که مجلس تصویب بکند دو دسته یك دسته باشد که پنج نفر برای تندنویسی باشد یعنی یکنفر مقطع و چهارنفر تندنویس و دونفر از برای نوشتن کتابچه صورت مجلس ومثل سابق باشد که بهتر است ازاین ترتیبیکه کمیسیون تصویب کرده است وبعلاوه‌باعضاء محترم کمیسیون محاسبات لازم میدانم که عرض کنم اعضاء کمیسیون حق دارند حقوق اعضاءرا جرح و تعدیل بکنند نه‌اینکه عدهٔاعضاء دارالانشاء را جرح و تعدیل نمایند .

رئیس — آقای مشیرحضور مخالف‌هستید .

مشیرحضور — میخواستم یك توضیح‌بخواهم

رئیس — بفرمائید .

مشیر حضور — بنده میخواستم از مخبر کمیسیون سئوال بکنم که این دویست تومان‌را که تصویب کرده اند برای معاون اداری و رئیس دارالانشاء بچه‌ترتیب بایدبآن‌ها داده شودچه مقدار بمعاون اداری چقدربرئیس کابینه .

رئیس — این راجع بکمیسیون نیست‌راجع بهیئت رئیسه است .

دکتر اسمعیل خان — کمیسیون دویست تومان برای معاون اداری ورئیس دارالانشاء معین کرده است‌حالا بچه ترتیب‌بآنهاداده شود این‌راجع است بهیئت‌رئیسه .

رئیس - رأی‌میگیریم-پیشنهاد اداره‌مباشرت درماده (۲) ۱۳۲۵٤ تومان است کمیسیون‌تصویب کرده است ۱۲۲۹٤ تومان اول رأی میگیریم بپیشنهاد کمیسیون آقایانیکه موافقند باتصویب کمیسیون ورقه سفید خواهند انداخت آقایانیکه مخالفند ورقه کبود اوراق رأی اخذشده آقای‌حاج میرزا رضاخان ازاین قرارشماره‌نمود:

ورقه سفید ۳۳ ورقه‌آبی ۲۲

آقایانیکه تصویب کردند آقا میرزا احمد • تربیت • آقامیرزا داودخان • فهیم الملك • ضیاء الممالك • آقاشیخعلی • دکتر امیرخان • معدل‌الدوله • آقاسید حسین اردبیلی • آقا سید خلیل علی‌زاده • منتصرالسلطان • حاج سید ابراهیم • آقاشیخ‌غلامرضا • ابوالقاسم‌میرزا • انتظام‌الحکماء حاج شیخعلی • حاج سید نصرالله • شیبانی• حاج محمدکریم خان • وحیدالملك • مساوات • دکتر حیدر میرزا • صدر العلماء • زنجانی • آقا شیخ محمد خیابانی-سلیمان میرزا • آقاسیدحسین کزازی حاج مصدق‌الممالك• آقاشیخ رضا • دکتراسمعیل خان • حاج عزالممالك • معین‌الرعایا

آقایانیکه رد کرده‌اند حاج شیخ اسدالله • آقا سید محمد رضا همدانی • آقا محمد • آقا میرزا ابراهیم قمی • آقا میرزا مرتضی قلیخان • متین‌السلطنه • فرزانه • معزز الملك • سعید الاطباء مشیر حضور • محمد هاشم میرزا • آقامیرزا رضا مستوفی • عزالملك • معاضدالملك-آقامیرزاابراهیم‌خان معتمدالتجار-ذکاءالملك • حاج‌میرزارضاخان • آقامیرزا قاسمخان • ارباب کیخسرو • افتخارالواعظین-حاج شیخ الرئیس

رئیس — بلا تکلیف‌ماند- یك ماده الحاقی بعنوان ماده ۷ آقای سلیمان میرزا پیشنهاد کرده است قرائت‌میشوداگر قابل‌توجه‌شد بکمیسیون‌میرود بعبارت ذیل قرائت‌شد .

چون مستخدمین مجلس بیشتر از ساعات‌خدمت فوق العاده مشغول خدمت هستند لهذا بنده‌چنین پیشنهادمیکنم:

ماده ۷ - مبلغ‌پانصدتومان‌اعتبار باداره‌مباشرت داده میشود که هریك از مستخدمین در روز خدمت نمایند در آخر هرماه علاوه بر حقوق مقرره بآنان خواهد پرداخت (مدت خدمت۸ ساعت‌است)

رئیس - بنده در قسمت اخیر این ماده حرفی ندارم ولی‌قسمت آخرآن گمان میکنم‌که باماده۱٤۹ نظامنامه داخلی مخالف است چون مینویسد که هیئت رئیسه درباب ترتیب صورت مجلس وصورت مشروح مجلس و نیز درباب ترتیبات داخلی دوایر و تعیین شکل و تکالیف اجزاء نظام نامه مرتب خواهد کرد در واقع تکلیف افراد ومدت خدمتشان بنده‌همچو گمان میکنم‌که راجع بهیئت رئیسه باشد.

سلیمان میرزا — بنده آنقسمت آخرش‌را مسترد میدارم و در عوض هرساعت نوشته شودعلاوه برآن مدتیکه ازطرف هیئت‌رئیسه معین میشود.

معزز الملك — البته شاید وکلای اینجا خیلی زحمت بکشند مثل مستخدمین ولی چیزی که هست اینستکه اساساً بنده تصورمیکنم‌که ما یکسابقه نباید درمجلس بگذاریم‌که هریك ازوکلا بیك‌نظری یك پیشنهاد و یك تقاضای اضافه خرجی بکنند واین اگردر مجلس بنظر معمول‌بشودبنظر تولیدزحمت‌می کند ومضرات‌بزرك دارد والبته برای‌سنجیدن‌زحمت مستخدمین اینجا در ازا مزد آن زحمت یك‌اداره دراینجا هست واو خودش نظرخواهد کرد وهریك از آنها که فوق‌العاده زحمت میکشند و یا اضافه از مدت‌معین خدمت بکنند برحقوق‌آنها یك نظمی میدهد و رعایت حال آن کسانیرا که بهتر خدمت میکنند خواهد کرد بالاخره اگر اداره مباشرت لازم میدانست خودش ممکن بود این‌تقاضارا بکند بدون اینکه یکی از وکلای خارج این تقاضا را بکند •

سلیمان میرزا - بنده هیچ اینجا پیشنهاد نکردم که‌هریك‌بهتر خدمت بکنند محققاً یك ساعات خدمت معینی هست و همان طوری که فرمودید یك نظامنامه مدون خواهد شد ودر آن ساعات خدمت معین میشود - بنده پیشنهاد کردم که پس ازآن‌که ساعت خدمت معین شد هریك از مستخدمین که فوق‌العاده اضافه برآن خدمت معین خدمت کردند ملاحظه زحمت آنها بشود ودرصورتیکه مستخدمین زیاد ازمدت خدمت مشغول خدمت شوندآیا انصاف هست‌که یك حقوقی بآنها ندهند ومثل سایرین‌باشد یا فرض بفرمائید هفت هشت ساعت زیادتر اینجا بنشینیم این‌اشخاص راکه ما اینجا منتظرمیگذاریم ووقتشان را تلف میکنیم باید درمقابل یك حق-الزحمتی بآنها بدهیم برای آنکه اجرت در مقابل زحمت‌استوهرقدر بیشترزحمت‌بکشندبایدبیشترحقوق بآنها داده شود وبنده‌آنرا برای تمام ادارات‌گمان میکنم که لازم باشد و باید درقانون استخدام هم افزوده شودکه هرکس فوق العاده و بیشترازآنچه مدت خدمت اوست خدمت‌کرد در مقابل زحمت او یك اجرتی اضافه برحقوق معینی‌که دارد باوبدهند وگمان میکنم که آقای ارباب هم عقیده‌شان همین باشد وقبول بفرمایندکه این‌رجوع بشود بکمیسیون محاسبات ویك فوق‌العاده از برای آن‌کار پیشنهاد شود •

ارباب کیخسرو — مخصوصاً دراین باب با معاون اداری یك ترتیبی داده شده است آن جرائمی که از غیبت مستخدمین جمع می شود یك اضافه باین قسم مستخدمین داده شود و بعلاوه این نظر را خود هیئت رئیسه و اداره مباشرت هم داشته است‌که یك همچو ترتیبی داده شود وبگمان بنده بآن‌میزانی که پیشنهاد کرده‌اند که پانصدتومان باشد لازم نخواهد بود البته بقدری که فوق‌العاده کار بکنند بآنها حق‌الزحمه داده خواهد شد ومحل آنرا خود اداره پیدا میکند دیگر لازم باعتبار فوق‌العاده نیست •

افتخارالواعظین - واقعاًاگر این‌پشنهاد می‌گذشت و ما رأی بآن میدادیم وسبب نمی‌شد از برای‌اینکه بادا ات دولتی و سایر ادارات‌نشر بکنند خیلی‌کار خوبی بود و خیلی موافق انصاف وعدالت کرده که بآن اشخاصی‌که زیاد در مجلس زحمت میکشند زیادکار میکنند بآنها یك مزدی‌علاوه بر حقوقشان داده شود ولی همان مشکلی که آقای ارباب فرمودند این ترتیبات داخلی تمام مربوطمی شود بهیئت رئیسه و اداره مباشرت وهیئت رئیسه و اداره مباشرت‌اختیار تام دارند در تعیین عده‌اجزاء و تعیین مقدار حقوق‌آنها و البته خودشان ملاحظه خدمت و زحمت‌هرکس را خواهند کرد و اگربااین ترتیب شمابخواهید یك‌علاوه حقوقی برای‌مستخدمین پیشنهاد بکنید صحیح نخواهد بود چون بنده نمی دانم‌که این سبب‌خواهد شد برای اینکه نشر بکنند که بوزارت خانها و ادارات دولتی در اینخصوص بعدالت رفتارشود وملاحظه زیادی زحمت رانکنند پس بنده عقیده ام اینستکه بهتر این است که این کاری را که خیلی با مراتب عدالت و انصاف‌ومروت مطابقه دارد واگذار کنیم باختیارات هیئت رئیسه و اداره مباشرت والبته ایشان‌خودشان این‌ملاحظات را خواهند کرد •

رئیس - گویا در این باب‌کافی باشد (گفتند کافی است) ولی این را بعنوان ماده الحاقیه نمی شود رأی گرفت این را باید درجزء ماده دویم قرار داد و درضمیمه یك شرح آن تعیین میشود که چه چیز است حالا رأی میگیریم بقابل توجه بودن این پیشنهاد •

آقا میرزا اسدالله‌خان - بنده عرض‌دارم در این پیشنهاد نمی‌شود رأی گرفت برای اینکه مخالف است با نظامنامه داخلی .

رئیس - چرا مخالف است .

آقا میرزا اسدالله‌خان - یك ماده هست در نظامنامه داخلی مجلس که مینویسد در قانون بودجه طرحی را که مستلزم ازدیاد مقرری یا مدد معاش باشد نمیتوان پیشنهاد کرد .

رئیس - راجع بقانون بودجه مملکتی است‌نه بودجه مجلس .

آقا میرزا اسدالله خان - یك ماده هست در نظامنامه داخلی‌مجلس که مینویسددرقانون‌بودجه طرحی را که مستلزم ازدیاد مقرری یا مدد معاش باشد نمینوان پیشنهاد کرد .

رئیس - این مسئله‌راجع بقانون مملکتی‌است نه بودجه مجلس .

آقا میرزا اسدالله‌خان - راجع به‌بودجه مجلس هم هست برای اینکه بودجه مجلس هم جزء بودجه مملکتی است (اگر اجازه میفرمائید فلسفه این قانون را هم عرض کنم) .

رئیس - لازم نیست که فلسفه اش رابفرمائید رای میگیریم در پیشنهاد آقای سلیمان میرزا یك مرتبه دیگر بطوریکه اصلاح شده است خوانده می شود آنوقت رأی گرفته میشود (بعبارت ذیل قرائت‌شد) .

ماده ۷ - مبلغ پانصد تومان اعتبار باداره مباشرت داده میشود که هریك از مستخدمین فوق‌العاده در روز خدمت نمایند در آخر هرماه علاوه برحقوق مقرره بآنان خواهد پرداخت مدت خدمت را نظامنامه که از هیئت رئیسه مقرر میشود تعیین خواهد نمود .

رئیس - آقایانی که این پیشنهاد را قابل‌توجه میدانندقیام‌نمایند(اغلب‌قیام‌نکردند)قابل‌توجه‌نشدبواسطه بلاتکلیف‌ماندن‌دویم‌بازاینمطلب برمیگرددبکمیسیون شروع میشود بمذاکره قانون تفریغ بودجه سنه ایت‌ئیل‌مجلس شورای ملی .

لایحه قانون تفریغ بودجه شامل ماده واحده و پنج ماده ضمیمه آن و یك ماده راجعه بعایدات قرائت شد) .

ارباب کیخسرو - چنانکه خاطر آقایان نمایندگان مسبوق است بودجه سال گذشته که در اینجا تصویب شد مبلغ آن ۱۷۴۴۶۶ تومان بود که باداره مباشرت اعتبار داده شده بود و بموجب این صورتیکه‌داده‌شده است ۱۲۳۱۴۰ر۶ تومان محل خرج پیدا کرده است ۵۱۳۲۵ر۹۴ تومان از میزانیکه اعتبار داده شده است بموجب صورت جزئی که ماه بماه بکمیسیون محاسبات داده شده و رسیدگی کرده البته ملاحظات خودشان را هم در اینجا اظهار خواهند داشت کمتر خرج شده است علاوه براین یك اعتبار دیگری‌هم چون ابتدای کار بوده برای مصارف اثاثیه وبعضی پیش آمد های دیگر ازقبیل لوازم ومصارف وآب و اعیاد ملی و غیره داده شده بود ازآن بابت‌هم‌بموجب صورتیکه بکمیسیون محاسبات داده شده است۷ر۶۶۶ر۵۴۵ تومان مصرف شده است ونیزخاطر آقایان مسبوق است که‌در ۲۴ ربیع‌الثانی ۱۳۲۸ یك‌راپورتی‌از کمیسیون محاسبات بمجلس آمددرباب قروض‌مجلس‌سابق‌ودر آن تاریخ‌تصویب‌شد که‌بموجب‌صورتیکه کمیسیون‌محاسبات تصویب میکنداداره مباشرت بپردازد ازاین‌بابت هم ۲۲۵۱ر۵۵ تومان‌داده‌شده‌است‌کلیه‌مبلغ خرج‌هرسه فقره‌که‌ذکرشددرسال‌گذشته‌همان‌مبلغ۱۳۲۰۴۸ر۸۶ تومان که‌خوانده‌شدازبابت‌عایدیهم‌هیچ‌قیدی دربودجه سابق نشده بود ومقرر شده بودکه تمام مخارج از وزارت مالیه‌گرفته شود ولی چنانکه اینجا صورت داده نشده است ۵۰۰ر۵۶۲۵ عایدی از محصول باغ داشته ایم که درمقابل‌آن خرج این اندازه در حساب وزارت مالیه جمع شده است و نیز چون حالیه موقع تفریغ حساب است عرض میکنم که در سال‌گذشته ۳۴۵ ر ۳۵۷ تومان از بابت غیبت آقایان نمایندگان و ۸۶ر۹ تومان از بابت غیبت اجزاء ومستخدمین جمع شده است ۳۸۲۵ ر ۲۵۹ تومان هم فایده‌مزیدآن شده که‌جملتان۷۷۰ر۶۲۷۵ تومان میشود فعلا در صندوق جرائم ادارهٔ‌مباشرت موجود است و باید تکلیف آن معلوم بشود برای اطلاع خاطر آقایان این شرح را لازم‌دانستم عرض کنم .

رئیس - تکلیف این وجه در جزء بودجه معین نخواهد شد جداگانه باید معین بشود ولی داخل در مذاکرات بودجه نخواهد بود .

سلیمان میرزا - اینکه در تمام این مواد اشخاصیکه حقوق میگرفته اند حقوق دیوانی هم داشته اند اینرا حساب کرده اند یا خیر ؟

ارباب کیخسرو - حقوق دیوانی‌نمایندگان چنانکه خاطر نمایندگان محترم مسبوق است از مجلس نگذشته است یك وقتی هم در این خصوص در اینجا مذاکره شد وبلا تکلیف ماند و بنده هم بلا تکلیف نبوده ام که کسر کنم ولی‌از اجزای‌اداری چنانکه در ضمن قانون محاسبات عمومی نوشته شده است حقوقشان را ضبط کرده ایم وبهمراه اینصورت تفریغ محاسبه بوزارت مالیه خواهیم فرستاد .

آقا میرزااسدالله خان - بنده با ورود این قانون‌تفریغ‌بودجه مجلس‌بمجلس‌مخالف هستم

رئیس - بفرمائید .

آقا میرزا اسدالله خان - اگر خاطر نمایندگان باشد در قانون محاسبات بودجه که ما گذرانده ایم یك قانون بودجه مملکتی داریم که تعیین میکند بودجه مملکتی را باین معنی که‌درآن قانون معین میکند که چقدر عایدات و مخارج کل دولت است وهمینطور معین میکند که چه وقت‌قانون محاسبات کل مملکتی خواهد آمد بمجلس و بعقیده بنده یك قسمت آن الان بمجلس‌یك قسمت‌ازبودجه کل نمیتواند بشود وبواسطهٔ یك‌ماده ما نمی‌توانیم رأی بدهیم واین همانطوریکه در محاسبات کل پیش بینی شده است بدیوان محاسبات باید برود آنجا ملاحظات خودشانرا بکنند آنوقت چون یك بودجه در سال‌گذشته ماگذرانیده ایم وقتیکه‌قانون تفریغ بودجهٔ کل مملکت آمد بمجلس اینهم بآن ضمیمه بشود وبیاید بمجلس والا ما محتاج خواهیم شد که یك قانون تفریغ بودجه برای هر وزارتخانه بگذاریم وگمان میکنم باقانون محاسبات کل‌مخالفت داشته باشد .

رئیس - باقانون محاسبات کل منافات ندارد مجلس مثل سایر ادارات دولتی نیست و بودجه خودش رسیدگی میکند وهیچ نسبتی ندارد بیکی‌از دوائر دولتی و بودجه مجلس ممکن نیست برود به دیوان محاسبات .

آقا میرزا اسد الله خان - بعقیده بنده حضرت رئیس یك اشتباهی میفرمایند گمان میکنم که بودجهٔ مجلس جزء بودجهٔ کل دولتی است و با بودجه کل دولتی باید بمجلس بیاید وهمینطور هم قانون تفریغ محاسبات تمام وزارت خانه ها راکه‌بنده دیده ام در اینجا هست آن بودجه دولتی می‌آید و این هم در ماده شصت وپنجم ذکر شده است آنهم که‌گمان میکنم که راجع بهمین‌بودجهٔ مجلس‌وبودجه دولتی است و هیچ فرقی نمیکند و این جزء آن بودجه های داخلی است از قبیل بودجهٔ ایالتی‌والا بودجهٔ پارلمان جزء بودجهٔ دولت است بعلت اینکه تمام را دولت میدهد .

رئیس - بنده ممکن است اشتباه کرده باشم ولی رأی می گیریم ببینیم همچو چیزی باید‌بمجلس بیاید یا نباید بیاید‌اگر میخواهید رأی میگیریم‌واگر نمی خواهید رأی نمیگیریم .

دکتر اسمعیل خان - ورود این بودجه بمجلس نظر باین بوده است که‌کمیسیون محاسبات مجلس خودش این اهمیت را دارد که خودش‌ببودجهٔ خودش برسد بودجهٔ مجلس نمیتواند برود بوزارت مالیه یابدیوان محاسبات وبرگردد بکمیسیون بودجهٔ مجلس که‌تصویب بکندزیراکه کمیسیون بودجهٔ‌مجلس که تصویب بودجه وزارتخانه ها رامیکندو کمیسیون محاسبات هم حکم کمیسیون بودجه را دارد نسبت ببودجهٔ مجلس شورای ملی .

معاضدالملك - این مادهٔ ۱۳۷ نظامنامه داخلی رفع این شبه را خواهد کرد و لازم برای نخواهد بود . اینجا می‌نویسد تحقیق‌وتصفیه‌محاسبات مجلس راجع بکمیسیون محاسبات است ولو اینکه محاسبات تفریق نشده که سابق‌باشد این مسئله‌مجزی است ازاین مطلب که می‌فرمایند زیراکه درقسمت اخیر همین ماده مینویسد بودجهٔ مجلس را هر ساله مباشرین معین کرده و بکمیسیون‌محاسبات‌میفرستند

رئیس - گمان میکنم مذاکرات در کلیات کافی باشد آقایانیکه تصویب میکنند که داخل در شور مواد شویم قیام نمایند . (اغلب قیام نمودند) .باکثریت‌تصویب‌شد (مجدداً با ترتیب ذیل قرائت شد) .

قانون تفریغ بودجه‌ایت‌ایل‌مجلس‌شورای‌ملی

ماده واحده - مخارج مجلس شورای‌ملی‌ازبابت سال ایت ئیل موافق مواد (۱) الی (۵) ضمیمهٔ به مبلغ یك‌صدو سی دوهزار و پنجاه وهشت تومان و ششصد دینار عایدات سنهٔ مزبوره‌بمبلغ پانصدتومان و پنجهزار و ششصد و بیست و پنج دینار تصویب وتفریغ میشود .

ماده (۱) ضمیمه - مقرری‌نمایندگا یکصدو ده‌هزار وششصد و پنجاه‌وشش‌تومان‌وششهزاروچهار صدوپنجاه‌دینار .

رئیس - در مادهٔ‌اول مخالفی‌نیست؟ (اظهاری نشد) .

مادهٔ دویم - حقوق اجزای ادارهٔ تقنینیه - هشت هزار و ششصد و نودوپنج تومان یکهزار و چهارصدوپنجاه‌دینار .

رئیس - درمادهٔ دوم کسی‌مخالف نیست ؟ (اظهارشدخیر .)

مادهٔ سیم - حقوق اجزای اداره مباشرت نه هزار و ششصد و سی و شش تومان و یك هزارو دویست‌دینار .

رئیس - دراین‌ماده‌هم‌مخالفی‌نیست؟

ماده چهارم - مصارف - دو هزار و نهصد و بیست و شش تومان و هشت هزارودویست‌دینار .

رئیس - کسی‌مخالفی نیست .

ماده پنجم - مخارج فوق‌العاده از قبیل اثاثیه و تشریفات و چراغان ومصارف باغ و لوایح تشکر و پرداخت بدهی‌مجلس‌سابق بطلبکاران .

رئیس - کسی‌مخالف هست؟ (گفته شد خیر) رأی میگیریم بمادهٔ واحده آقایانیکه موافق هستند ورقهٔ سفید خواهند انداخت و آقایانی که مخالف هستند ورقه کبود (اوراق رأی‌اخذ وآقای حاجی میرزا رضاخان احصاء نمودند واوراق رابعده (۷۳) شماره نمود) .

اسامی تصویب کنندگان : معاضد الملك - آقامیرزا ابراهیم خان - حاج میرزا رضا خان - فهیم‌الملك - دکتر اسمعیل‌خان - هشترودی - دکتر حیدرمیرزا - منتصرالسلطان - آقا میرزا اسدالله خان کردستانی - دهخدا - آقا شیخ محمد خیابانی - آقاشیخ رضای دهخوارقانی - آقاشیخ ابراهیم‌زنجانی حاج شیخ‌الرئیس - ادیب التجار - سلیمان میرزا - آدینه محمدخان - وحیدالملك - ذکاءالملك - آقا میرزا احمد - دکتر رضاخان - حاج سید نصرالله دکتر لقمان - انتظام‌الحکماء - حاج‌مصدق‌الممالك - معاضدالسلطنه - معتمدالتجار - صدر العلماء - حاج محمد کریم‌خان قشقائی - متین السلطنه - آقاشیخ علی شیرازی - دکتر علیخان - آقاسید محمد رضا مساوات - آقامیرزا ابراهیم قمی - آقا سید حسین کزازی - دکتر امیرخان - اردبیلی - لسان الحکماء رکن الممالك - بهجت - حاجی شیخعلی خراسانی - آقاسید جلیل - آقامیرزا رضا مستوفی - حاج محمد صادق - آقامیرزا داودخان - لواءالدوله - ابوالقاسم میرزا - آقاسید محمدرضای همدانی - آقامحمد بروجردی - آقامیرزا مرتضی قلیخان - دکتر سعید الاطباء - افتخار الواعظین - حاج شیخ اسدالله - ارباب کیخسرو - اعتصام الملك - محمد هاشم میرزا - آقامیرزا قاسمخان - معزز الملك - معین الرعایا - آقاشیخ غلامحسین - فرزانه مشیرحضور - عزالملك - طباطبائی - معدل الدوله - حاج عزالممالك - حاج سیدابراهیم - آقامیرزا رضا خان نائینی - آقاسید محمد باقر ادیب - نیرالسلطان نجم‌آبادی - ضیاءالممالك - شیبانی .

رئیس - باکثریت (۷۳ رأی از ۹ نفر نمایندگان حاضر تصویب شد لایحه طرح قانونی آقا میرزا مرتضی قلیخان راجع بتجزیه بلوچستان از کرمان عجالتاً‌در کلیات‌حرف میزنیم‌ولی درمذاکرات ورأی گرفتن اشکالی خواهیم داشت بجهت این که ماده بندی نشده‌است .

دکتر اسمعیل خان - ازطرف کمیسیون یك مسئله لازم می‌دانم بعرض برسانم درباب ماده دوم بودجه مجلس .

رئیس - موقع مذاکره آن گذشت .

حاجی سیدابراهیم - بنده بااین طرح و مذاکراتش حالا مخالفم بجهت اینکه دراین خصوص نظر وزارت داخله باید معین شود خصوصاً که اعتبار این‌جهات دربعضی اوقات ومواد فرق میکند وگمان می کنم امروزه بهمانحال عدم تجزیه باقی باشد بواسطه این که اول بهاراست ووقت اقدام در تجزیه نیست واسباب آن فراهم‌نشده است‌و خصوصاً که وزیر داخله اینجا حاضرنیست که توضیح بدهدو تصدیق بکند بنده ابداً صلاح نمی دانم امروز در این‌باب مذاکره شود .

محمدهاشم میرزا - عرض می‌کنم این تقریباً چهارده‌ماه‌است بمجلس‌رسیده است‌وبکمیسیون رجوع شده ویکی دومرتبه وزیر داخله بکمیسیون خواسته‌شد ومذاکرات‌بعمل‌آمد تمام‌اینهارا کمیسیون داخله بعداز آنکه مشکلات بیان شد و رفع کرد تصویب‌شدوهمچونبود که‌مخالف‌داشته‌باشد وزیرداخله که‌حالا موکول بحضور وزیرداخله باشد وخودش‌هم دلایل زیادی‌داشت که‌تجزیه آنهاصلاح است .

دکتر اسماعیل‌خان - از این قبیل طرحها که یك موضوع اساسی و یك ملاحظات محلی دارد ممکن است که درمجلس شورای ملی خیلی طول بکشد عوض ششماه (۱۸) ماه‌چهارسال پنجسال‌بماند ولی موضوع مسئله این‌است که‌ازطرف وزارت‌داخله نظریاتی‌در اینباب شده است یا خیر زیرا که‌نظریات وزارت داخله در اینجا شرط است و نظر وزارت داخله‌مبنی‌براین‌خواهدبود که‌درمحل‌چه‌اقدامی‌بتوانند بکنند و نظر وزارت داخله در اینموضوع این‌است که لوازم و مقتضیاتیکه باید تهیه به بینند در محل قبل از وقت تهیه به بینند تمام ترتیباتش را فراهم کنند آنوقت وقتیکه یك همچو طرحی در مجلس شورای ملی مطرح میشود او بیاید ثابت بکند اگر صد نفر متقاعد نیستند او ثابت کند که بیایند محل حالا مقتضی و موقع است در صورتیکه گمان‌میکنم که نظر وزارت داخله در اینجا که اهمیت‌فوق‌العاده دارد این راموکول بداریم که او تهیه لوازمش را بکند بهتر است .

رئیس - عرض میکنم دستورجلسه که‌تعیین میشودبنده‌همان روز دستورسه جلسه را برای‌رئیس‌الوزراء میفرستم‌وایشان‌هم‌برای‌سایروزراء میفرستند ویکهفته قبل‌از اینمطلب‌اطلاع‌داده‌شده‌بوداگر حاضر نشده‌اندنمیدانم‌چه‌باید کرد .

آقامیرزامرتضی‌قلیخان - اینطرح از روزیکه بمجلس آمد تا حالا چندین مرتبه با وزیر داخله مذاکره وگفتگو شده است از طرف وزارت داخله هم اساساً اینمسئله‌تصویب شده است‌وهیچوقت اینمطلب را تکذیب نکرده است فقط چیزی که‌هست در ترتیبی است که باید از برای ا قرار بدهنددر آن یکقدری مذاکره است و فعلاآن کسیکه حاضر شده است برای ترتیب اینجا که همان‌عمل بلوچستان راکه حالیه بهمین حال است سالی پنجهزار تومان نقد و پانصد خروار جنس تا (۱۵) سال تسلیم‌بکند و این مبلغ و مقداری هر ساله اضافه بر سال قبل میشودآن‌یك‌لایحه است که فرستاده شده است‌بوزارت داخله و وزارت داخله باید مذاکره نشود و بیاید بمجلس بنده خیلی لازم می‌دانم که مجلس رأی‌بدهد که وزارت داخله آنچه تصویب خودش را بیاورد بمجلس و از طرف کمیسیون داخله تصویب بشودو رای گرفته‌بشود که‌قبل‌از آنکه‌داخل‌سایر جزئیات‌بشویم این مطلب بگذرد چون این مطلب اگرقبل از پائیز تمام نشود باز یکسال عقب می‌افتیم و دولت همه‌ساله بایدمبلغهای زیادیکه‌متجاوز از سی‌چهل هزارتومان است بازحماتی‌متحمل‌شودتااینکه‌اصل مالیات‌بلوچستان راکه یك مبلغ قلیلی است‌حصول کند و اگر دولت این‌اقدام و این مخارج را نکند آنها خارج‌میشوند از عمل وباغی میشوند اگر مخارج بکنندیك‌مخارج کلی‌کرده اند بلوچستان هم خراب شده است و آباد نشده است چیزی هم عاید دولت نشده است پس در این صورت خیلی لازم می دانم که بطور فوریت بوزارت داخله تأکیدشودکه زودترترتیب این‌را تمام بکنند وبیاورودبمجلس ولی اصل تجزیه را باید مجلس رای بدهد وقتیکه مجلس رأی داد باید وزارت داخله مرتب‌بکندودرثانی بیاوردبمجلس وحالا تصور میکنم که‌دراصل تجزیه اش از مجلس رأی گرفته شود وبعد ترتیب تجزیه اش از وزارت داخله پیشنهاد بشودویك ترتیب ثانوی داده‌شود .

متین‌السلطنه - عرض‌میکنم‌مقصوداشخاصیکه بدواً تجزیه‌بلوچستانراازکرمان‌پیشنهاد کردند باید دانست‌چیست‌وقتیکه‌آنمقصودرادانستیم‌میتوانیم‌بگوئیم خوب‌است یابد آنچه بنده‌گمان میکنم این‌بدو نظر بوده است یکی راجع بهیئت دولت و یکی راجع برعایا وساکنین آن‌آنچه راجع بدولت بوده است گفته‌اند اگر یك مأمور مستقیمی از اینجا فرستاده شود که‌آنجا رااداره بکند وخودشرا مستقیماًمسئول مرکزدانست‌بهترقوانین‌مرکزدرآنجاجریان‌پیدابکند وعقاید ایشان‌هم برآن افزوده شود و آنچه نظر ساکنین آنجا بوده است این‌بوده است که‌گفته اند چون‌مستقیماً طرف‌بامرکز خواهندبودبهتر میتوانند عرایض تظلم خودشانرا بگویندوجواب‌بشنوندواگر تعدی‌ازحکام‌محل‌بآنهامیشودازطرف‌آنها که‌خودشانرا مسئول‌میدانند درآتیه آن تعدیات نشود این‌دونظر صحیح بوده است درتجزیهٔ‌یك‌محلیکه دور ازمرکز باشد میشود این‌نظرراداشته باشیم‌حالا باید دانست که این دو نظر ممکن‌است‌بواسطه‌تجزیه‌بلوچستان ازکرمان بعمل بیاید یاخیرفقط یك‌حرفی است که میزنیم ونتیجه مطلب‌را بنده‌عقیده‌ام این است که‌اگر طرق‌مخابرات‌ومسافرت درایران بهترازحال‌حالیه‌بود ازهردوری این‌نظر مامیتوانیم استفاده بکنیم‌ولی‌از آنجائیکه طریق تسهیل‌مخابرات ومسافرت و نزدیك کردن نقاط‌آنرا بمرکزنداریم‌هیچ‌یك‌از این‌دوفایده را درست نمیتوانیم ببریم یعنی‌آن کسیکه‌ممکن‌است ازمرکز برای اداره کردن این‌کارها مأمور بشود همان‌اداره آن اغراض‌را که‌عجالتاً در تحت ریاست ایالت کرمان‌بخرج‌میدهد بازبخرج‌بدهد و بهیچوجه تفاوت هم نکند واداراه‌مرکزی‌هم‌آن‌تفتیش‌لازمی راکه باید درباره‌او داشته باشند ندارد و همچنین رعایاو ساکنین آنجاهم‌اگرتظلمی دارندوتعدی در

بارهٔ او داشته باشد ندارد و همچین رعایا وساکنین آنجا هم اگر تظلمی دارند و تعدی در بارهٔ آنها میشود گمان نمیکنم که بلا واسطه و مستقیماً بتوانند و آن جوابی را که الان از مرکز کرمان بسرعت می‌تواند بشنوند از مرکز طهران بشنوند پس باین لحاظ هیچ تفاوت نخواهد کرد بجز این که مخارج اداری آنمحل را باز زیاد بکنیم یعنی حالااگر ترتیب اداری درآنجا بیك ترتیب سهل‌تری دائر میشود آنوقت آن ادارات را بواسطهٔ تجزیهٔ آن محل بسط داده باشیم ویك بسط بی‌قاعده باشد که نسبت بساکنین و اهالی آنجا هم آن مقصودی‌را که درنظر داریم آنمقصود را هم نگرفته باشیم‌همین ملاحظه را بعینه نمایندگان محترم تصدیق خواهند کرد که درباره سیستان و قاینات هم جاری میشود بواسطهٔ این که می‌بینیم امروز چقدر اشکال دارد و مخابره کردن آنجا با مرکز و می‌بینیم که ممکن است حقوق آنها ضایع شود و جواب شکایات آنها دیرتر برسد بااین که امروز که یك مرکزی مثل خراسان دارند بآنجا مخابره میکنند و جواب میگیرند گمان میکنم که عجالتاً دولت دقتی بکند در این‌باب یك سعی بکند که ایالت کرمانرا به اشخاص صحیحی واگذار بکنند که بتوانند آنجا را بهتر اداره بکنند وهم بتعدیاتی که الان باهالی‌آنجا میشود بهتر رسیدگی بکند و الا فقط بگفتن این که بلوچستان تجزیه شود وحاکم مستقیمی از اینجا فرستاده شود و اهالی آنجا مستقیماً بامرکز مخابره و مذاکرات بکنند گمان میکنم آن مقصودی که‌تمام ماها درنظر داریم گرفته شود .

رئیس — گمان میکنم که مذاکرات درکلیات کافی است .

(بعضی اظهار کردند کافی نیست)

رئیس- رأی‌میگیریم درکافی‌بودن مذاکرات آقایانی که مذاکرات را کافی می‌دانند قیام نمایند (اغلب قیام نکردند) مذاکرات راکافی ندانستند

منتصرالسلطان — این دلایلی که‌نماینده محترم مقدمهٔ ذکر کردند صحیح است و بنده همراه هستم ولیکن درذیل بیاناتی که کردند بنده مخالف هستم‌بهمان‌دلایلی که‌فرمودند اگریك‌حکومت‌صحیحی‌به کرمان‌بفرستند آنحکومت‌صحیح‌یافرمانفرمای آنجامیتواند ازحسن اداره‌داری کرمانرا که‌مرتب بکند‌بلوچستانی را هم بالطبع مرتب بکند بنده میخواستم عرض بکنم که این حاکم صحیح را اگر از مرکز ببلوچستان بفرستید ما بهترنتیجه میگیریم بجهت این که همیشه ایالت کرمان حکومت بلوچستانرا باهالی خود بلوچستان واگذار کرده است تاکنون هیچوقت یك حاکمی از کرمان یا از نقاط دیگر ایران بآنجا نفرستاده اند پس اگر یك حاکمی بفرستیم آنجا که از اهالی خود بلوچستان نباشد و یك آدم صحیح بیغرض باشد بالطبع رسیدگی بامور آنجا و مذاکراتی که در آنجا فیمابین‌رعایا و سردار ها وسایر طبقات میشود بطور بیطرفی بنماید بهتر میتواند که اصلاحات آنجا ها را بکند پس بنده منکر هستم که امروزه چون راه مرتب‌و صحیح نیست باید آنجا جزء کرمان باشد چرابجهت این که بهمانطریقیکه شما میفرمائید که آمدن‌آنها سخت است بطهران بهمان طریق هم آمدن آنها بکرمان سخت است منتهی این جا مسافتش را میفرمائید زیاد تر است شما همیشه باید ۵ وزارت داخله را مرتب بکنید که حکامی راکه میفرستندسعی کنند حکام صحیح وطن پرست خیر خواه باشند و امور آنجاها را درست رسیدگی بکنند وادارات آنجا ها را مرتب بکنند بلوچ خراب نشده است مگر بواسطه این که ضمیمهٔ کرمان است و همیشه هر کسیکه بفرما نفرمائی آنجا میرود بلوچستانرا بهمانسردار های آنجامیفروشد بعضی میگویدبروید چوب حراج را بزنید هر چه دلتان میخواهد مال مردم را تاراج کنید خانه ها را خراب بکنید اگر کسی‌هم آمد کرمان‌تظلم بکندما هاکاملا خبرداریم آنجا اشخاصی هستند که راپورت‌میدهند بسرداران یا در کرمان یا در مراجعت آن بیچاره‌ها را نیست و نابود میکنند اگر یك اندازه بنظر دقت ملاحظه بکنید و از روی انصاف نگاه بکنید میبینید اگر بلوچستانرا ازکرمان مجزی بکنید و مستقیماً یك حاکمی بفرستیم همانقسمیکه جناب آقای آقا میرزا مرتضی قلیخان بیان فرمودند درعمل خالصه آنجا در سالی آن اندازه همه‌ساله مزید میشود چرابجهت این که دست تعدی کوتاه میشود بالطبع این طور میشود این یك منافعش یك منافع دیگرش این است که هر وقت از اهالی آنصفحات که رفتندبآنجا و آن وحشیگیری که آنجا هست هر چه حاکم هم بد باشد فرض میکنیم که ازطرف وزارت داخله‌یك آدم‌صحیحی‌انتخاب‌بشودنسبت‌بآنوحشی‌ها‌بالطبع‌تربیت شده تر است‌او هیچوقت راضی نمیشود آدم زنده زنده مورد هزار نوع زحمت ها بشود بلکه اسباب آبادی و ترقی آنجا میشود وبلکه مدارس درآنجا تأسیس میشود که اول مرتبهٔ ترقی استو پاگذاردن بجاده انسانیت است از همین مجری‌رو بترقی‌میرویم و یکی از فوائد خالصه اش هست که فرموددنسالی ۵ هزار تومان نقد و پانصد خروار جنس همه‌ساله اضافه برسال سابق‌میشود ببینید چقدر است این‌یك مسئله اش هست .

معاون‌وزارت‌داخله - در مسئله تجزیه بلوچ از کرمان تقاضای وزارت داخله این است که بمناسباتی چندعجالتاً این‌مسئله‌رامسکوت عنه‌بگذارند تا وزارت داخله نظریات خودش را تکمیل بکندو بمجلس عرض بکند .

رئیس - چون تقاضامیکنند که بماند برای‌یك موقع دیگر باید رأی بگیریم .

محمدهاشم‌میرزا - جهتش را بگوئید .

رئیس -جهت را نمیگویند باید رأی‌بگیریم رأی میگیریم که این لایحه و این طرح معوق بماند یا نماند آقایانی که تصویب میکنند که معوق بماند برای موقع دیگر قیام نمایند (اغلب قیام نکردند) تصویب نشد ۳۴ نفر از آقایان تصویب کردند ولی اکثریت نشد .

معاون‌وزارت‌داخله - پس استدعا میکنم که این را بجلسهٔ آتیه واگذار بفرمائید که نظریات وزارت داخله معین شود .

رئیس - رأی میگیریم در این که این طرح بماند برای جلسهٔ آتیه آقایانیکه تصویب میکنند که بماند برای جلسه آتیه قیام کنند (اغلب قیام کردند) اکثریت شد اما اگر بنا باشد باید مطلبی راکه ماجزء دستور میکنیم‌بیایندتقاضابکنند که‌باشد برای‌جلسات‌بعددیگرمجبورهستیم که۲ساعت بغروب‌مانده مجلس را ختم بکنیم چون چیز دیگری در دستور نیست عجالتاً ده دقیقه‌تنفس داده میشود بعد ازتنفس راپورت کمیسیون بودجه راجع‌بورثه‌مرحوم‌آقاسید جمال‌الدین خوانده میشود .

(بعد از تنفس‌مجددامجلس‌یکساعت قبل‌ازغروب تشکیل گردید) .

رئیس . راپورت کمیسیون‌بودجه راجع‌بورثه مرحوم آقا سید جمال‌الدین قرائت‌میشود) کمیسیون بودجه پیشنهادُ وزارت مالیه را در خصوص ورثه آقا سید جمال‌الدین واعظ قرائت شد که مبلغ یك صد وپنجاه تومان حقوق مرحوم‌آقا سیدجمال‌الدین بدون کسر در حق ورثه برقرار او بعلاوه بواسطه مجاهدات مرحوم‌آقا سیدجمال‌الدین در راه آزادی ملت و فداکاری او محض حق شناسی علاوه براین سالی که بیست و هشت تومان در حق ورثه مقرر شود که جمعاً ماهی سی تومان مابین سه نفر پسر و یك نفر دختر و عیال او تقسیم شود باین ترتیب که پسری ماهی هفت تومان و پنجهزار و به دخترش ماهی سه تومان و هفت هزار و پانصددینار و عیالش نیز سه تومان وهفت هزار و پانصد دینار عاید گردد کمیسیون بعد از مذاکرات تغییر قانون متوفیات را جایزنشمرده ولی‌علاوه برحقوق دیوانی که بقانون متوفیات رفتار خواهد شد سالی مبلغ دویست تومان تصویب می نماید بورثه آن مرحوم مقرر شود .

رئیس - مخالفی نیست ؟

حاج شیخ‌الرئیس - بنده مخالفم .

حاج شیخ الرئیس - بنده در مجاهدات و خدماتیکه مرحوم‌آقا سیدجمال‌الدین در راه‌حریت و آزادی کرده است ابداً نمیتوانم‌شرح بدهم‌تشکر خود را از آنمرحوم میکنم و تقدیس میکنم روح پرفتوحش را ولکن نظر بنده بیك نکته‌منعطف‌است که لازم میدانم عرض کنم و آن این است که‌سایر مجاهدین که در راه‌آزادی کشته شدند ورثه ضعاف داشتند اول کسیکه‌تصویب میکرد در مجلس‌حقوقی برای آنها شاید بنده پیشقدم بودم از سایر آقایان ونمایندگان‌ولی‌آنقسم‌مقتولین که کشته شدند دریك موقعی کشته شدند که قاتل آنها معلوم‌نه‌بوده‌است واگرهم معلوم بوده است‌مردمان بی‌مایه وبی‌ثروتی بوده‌اند چون آنمرحوم راطوری شهید کرده‌اند که گمان نمیکنم که‌خاطر هیچیك ازنمایندگان بی‌خبر باشد وقاتل آنمرحوم معین‌ومعلوم‌است و بنده گمان میکنم پیش از اینکه این تصویب را مجلس بکند اگر قصاص نمی‌کنند یاورثه راضی نمیشوندبقصاص اودیه او را بگیرند برای توسعهٔ معاش ورثهٔ این شهید سعید آنوقت اگر تصویبی میکنندبرای‌حقوق وحق‌شناسی‌آنوقت‌شاید صحیح‌تر باشد (همه گفتند صحیح است) .

افتخارالواعظین — خدمات مرحوم آقا سید جمال الدین نسبت باساس آزادی وحریت‌ایران

بالاتر وواضح‌تراز این‌است که‌بنده عرض کنم در تمام روزنامه‌جات داخله وخارجه شرح اقدامات‌آن مرحوم وتاریخ زندگانی آنمرحوم و فداکاری آن نطق آتشین را درپیشرفت آزادی همه میدانند و آنروز مجلس شورای ملی وهیئت وزراء که‌دولت هستند مطلع شدند براینکه وراث مرحوم آقاسید- جمال‌الدین ازبابت معاش وازبابت گذران درمضیقه ودرسختی‌درتنگی هستند وبآن اندازه که حقوق داشته است آنمرحوم مطابق قانون وظایف نصف بلاکسر ازحقوق آنمرحوم‌بایدبورائش داده شودو مابقی را باید دولت ضبط بکند ودیده‌اند اگرآن حقوق جزئی موافق قانون وظایف رفتارشود آنها ازبابت‌معاش‌وازبابت گذران درمنتهی سختی خواهند افتاد ازآنطرف هم کمیسیون محترم بودجه دریك مورد بخصوص استثنای یك قانونیرا که‌باید درتمام مملکت بطور مساوات اجرا بشود جایز ندانسته است یعنی جایز ندانسته‌اند که‌یك موردبخصوصی را مستثنی بکنند ازیك قانونی که هیچوقت نباید استثناء بعمل بیاید وباید دربارهٔ عامهٔ اهالی مملکت به تساوی مجری شود برای اینکه استثنای قانون نشود وازآنطرف‌هم باز ماندگان آن‌مرحوم‌بتوانند ازاین خیال سختی بیرون بیایند و یك حال رفاه و آسایش برایشان فراهم بیاید دولت یك پیشنهادی و تصویبی کرده است وکمیسیون بودجه هم عیناً تصویب کرده است حالا امروز رأی دادن مجلس ابداً منافی نیست که قاتلش کیست قاتلش‌معین‌است وباید قاتلش را تقاص کرد یادیه گرفت فقط‌مجلس شورای ملی و هیئت دولت میخواهد بازاء خدمات او ازبرای وراث او اسباب‌رفاه‌ومعیشتی‌فراهم گردد هیچ منافاتی ندارد بافرمایش آقای‌حاج شیخ‌الرئیس

حاج شیخ‌الرئیس — بنده توضیحی دارم اجازه میفرمائید ؟

رئیس — اگر سوء تفاهمی شده است توضیح بفرمائید ،

حاج شیخ الرئیس - تقریرات آقای افتخارالواعظین را باکمال نزاکت عرض میکنم که بنده بآن‌نظر نگاه میکنم که‌تصویب اینمقدارحقوق درمجلس درحقیقت خون بهای اوخواهدشد چنانچه درحق ورثه مرحوم بهبهانی اعلی‌الله مقامه‌شد .

رئیس - عرض میکنم که‌این توضیح نبودیعنی سوء تفاهمی نشده بود گمان میکنم مذاکرات کافی است رأی میگیریم آقایانیکه تصویب میکنند ورقهٔ سفید خواهند انداخت وآقایانی که مخالفندورقه‌آبی (شروع باخذآراء گردیده حاج‌میرزارضاخان بطریق ذیل شماره‌نمود) .

ورقه سفید علامت‌قبول۵۹ - ورقهٔ کمبودعلامت رد ۲ .

رئیس - باکثریت پنجاه‌ونه‌رأی تصویب شد (اسامی رأی دهندگان)

آقامیرزا محمد نجات - وحیدالملك - آقا شیخ ابراهیم - صدرالعلماء - ذکاءالملك - دکتر اسمعیل خان - حاج سیدنصرالله - شیبانی - آقا سید حسین اردبیلی - دکتر علی خان - انتظام الحکماء - دکترلقمان - معاضد السلطنه - متین‌السلطنه - حاج محمد کریم خان - دکتر حیدر میرزا - سلیمان میرزا - دکترامیرخان- رکن‌الممالك -لسان‌الحکماء آقا سید جلیل - مساوات - آقا میرزا داود خان منتصر السلطا - اعتصام الملك - سعید الاطباء - آقا سید حسین کزازی - آقا میرزا احمد - میرزا مرتضی قلیخان - ابوالقاسم میرزا - آقا محمد بروجردی - آقا سید محمد رضا همدانی - ارباب کیخسرو - طباطبائی - افتخارالواعظین-معدل‌الدوله میرزا اسدالله خان - دهخدا - مشیر حضور - حاج سید ابراهیم - فرزانه - نجم آبادی - میرزاقاسم خان - آقا سیدمحمد باقرادیب - عزالملك - معزز الممالك - محمد هاشم میرزا - معین‌الرعایا - ضیاء الملك - نیرالسلطان - آقاشیخ غلامحسین - تربیت ادیب التجار - معتمد التجار - دهخوارقانی - حاج عزالممالك - معاضد الملك - حاج میرزا رضا خان (اسامی رد کنندگان)

آقامیرزا ابراهیم‌خان — فهیم الملك .

رئیس — ایضاً راپورت کمیسیون بودجه راجع به آقا سید علینقی فشنك فروش قمی‌قرائت میشود (راپورت مزبور بعبارت ذیل قرائت شد)

در کمیسیون‌بودجه لایحه وزارت مالیه متضمن مشروحه وزارت فوائد عامه راجع به آقاسیدعلینقی فشنك فروش قرائت‌گردید یك نفر از سرباز های مامور قم برای خرید فشنك درب دکان سیدعلینقی رفته دربین‌اینکه‌فشنك‌راامتحان‌میکرده غفلتاً‌تفنك‌او خالی‌شده‌اولا بطفلی که‌از آقا سیدعلینقی‌دردکان‌بوده صدمه‌وجراحت‌واردآمده‌وباروت وفشنگی که دردکان بوده آتش گرفته وسایر اشیاء موجوده دکان هم صنایع‌وتلف شده مطابق تصدیق انجمن ولایتی و و حکومت‌قم کلیهٔ این خسارات مبلغ ششصدوهشتاد وهفت تومان معین کرده‌اندوزارتین فوائدعامه ومالیه تصویب‌نموده اند ثلث‌خسارت بموجب‌ماده‌ذیل‌درحق مشارالیه برقرار شودپس‌ازمذاکرات لازمه کمیسیون عین پیشنهاد وزیررا باکثریت تصویب می‌نماید .

ماده واحده— وزارت مالیه مجاز است مبلغ دویست‌و بیست‌ونه تومان که‌معادل ثلث خسارت‌آقاسید علینقی است عاید دارد .

حاج‌شیخ‌علی— بنده که‌هرچه دراین‌لایحه نگاه‌کردم هیچ‌علتی بجهت تصویب این ندیدم این موضوع مثل‌آتش گرفتن بازار مینماید البته کسیکه صدمه‌وخسارتی براو وارد بیاید برملت‌است که اورا رعایت کنند واعانه بدهند اگر ما بخواهیم اینها را موضوع‌قرار بدهیم که‌هیئت دولت چیزی بدهنددچار خیلی اشکالات خواهیم شد یك‌نفر سربازبرودرب دکان فشنك‌فروشی فشنك بخردوقضای‌اتفاقیه فشنگی آتش‌بگیرد ودکان‌او آتش بگیرد این چه‌ربطی‌دارد که‌بیایند ازمال دولت وازمال‌ملت بگیرندوباوخسارت بدهند این‌چه موضوعی‌دارد بنده نفهمیدم اگربناشود اینگونه غرامات رادولت بدهد بهتر آنست آنخانه- هائیکه دراطراف پارك یادرشهر کاشان‌بدون جهت وقتیکه دولت فتح میکرد غارت شد آنها را غرامت بدهند این‌هیچ‌موضوعی‌نداردبنده‌اگر وزیرمالیه‌اینجا تشریف داشت خواهش‌میکردم از ایشان که من‌بعد اینطورها پیشنهاد نکنند دومرتبه تکرار میکنم‌یك سربازی‌رفته است‌فشنك‌بخرد ازقضایای آسمانی‌فشنك دررفته‌است ودکان‌او آتش گرفته‌است هیچ موضوعی ندارد بجهت غرامت دادن‌دولت البته کسیکه کسب خطرناکی راشغل خود قرار میدهدمثل‌باروت کوبی یافشنك‌فروشی این‌طور موانع‌اتفاق می‌افتد که‌آتش بگیرد آنوقت دولت بیایدازمال‌ملت که مالیات‌میدهند غرامات بدهد که‌سربازی رفته‌است فشنك‌بخرددکان آتش‌گرفته‌اگریك‌نفردیگر ازخارج رفته بود که فشنك بخرد و آتش میگرفت چه می کردند دولت غرامت میداد بنده مخالف هستم وجداً ردمیکنم .

حاج‌عزالممالك‌مخبر کمیسیون— آقای حاج شیخعلی تصدیق فرمودند که در این موضوع ملت باید کمکی‌بکند اگرچه‌اینجاازمالیات‌خواهند داد ولی‌بنده فرقی نمی‌گذارم وکمك میدانم بجهت اینکه یقین شده است بوزارتین فوائد عامه و مالیه که این‌خسارت باووارد آمده است‌وپسراوهم‌مجروح شده‌است‌ودرحقیقت امروز این آدم مفلس‌شده است و صدمهٔ که امروز به این سید مالا بخودش جاناً به پسرش‌وارده‌آمده است از دست سربازدولت بوده است فرضاً هم‌سهواً بگوئیم بوده است گویا سهواً راهم نمیشودگفت که جریمه یا غرامتی‌ندارد و آن سرباز را نمیشود گفت که خودش این‌جریمه را بدهد در حقیقت دارائی نداشته است که خود سرباز بتواند اداء خسارت سید را بکند اینستکه وزارتین مالیه و فواید عامه همچنین صلاح دانسته‌اند که‌ثلث‌خسارت‌اوداده شود کمیسیون بودجه‌هم‌حضورا از نمایندگان قم تحقیقاتی که کرده است معلوم شده است که کسب ومایهٔ این سید منحصر بهمین بوده است و امروز واقعاً مفلوك و واجب‌الرعایه‌است از این جهت این تصویب را نموده و این بسته‌است بنظر مجلس و نمایندگان و این مسئله اینقدر ها مهم نیست که داخل در موضوع شویم و اینقدر مذاکره در حقیقت این یك مبلغی است که این دو وزارتخانه صلاح دانسته اند و از طرف سربازدولت هم این خسارت باو وارد آمده البته اگر رعایتی باو بکنند بیجا نخواهد بود .

حاج شیخ اسدالله - بنده حقیقت خیلی تعجب میکنم از بعضی‌راپورت هائی که از کمیسیون بودجه بمجلس میآید از آنجمله یکی همین‌راپورت است که تصویب کرده است که باید از آن فقراء و ضعفائی که از بلاد بعیده‌مثل بلوچستان که باکمال سختی یك‌جزئی‌وجهی وصول میکنیم آنوقت‌بیاوریم بدهیم‌یك‌شخص که دکانش‌آتش گرفته است‌مردمان فقیر خیلی هستند در مملکت‌ومردمانی هم‌که‌خسارت بآنها وارد شده و میشود در مملکت خیلی پیدامی شود چه مناسبت دارد بملت‌که این وجهی که ازملت گرفته میشوددر مقابل‌خسارت باو داده بشودانجمن قم تصدیق کرده است‌که باین شخص خسارت وارد آمده است اگر انجمن قم میخواهد یك رعایتی در حق اوبکند خوب‌است یك صندوق اعانه درصندوق قم بگذارنداز اهالی قم که مطلعند یك اعانه‌بگیرند و باین شخص بدهند این‌کاررانکرده بوزرا پیشنهاد میکنند و آنوقت وزیرهم پیشنهاد میکند کمیسیون بودجه هم رأی میدهد میآورند بمجلس یك مدتی وقت مجلس ضایع میشود برای اینکه دکان‌اوآتش گرفته‌است بنده تمام این نوع حقوق را حتی‌حقوقی

که بورثه مجاهدین میدهند هیچ نمی توانم تصویب کنم وتصویب‌نکرده ام که از فقراء ملت یك‌وجهی را بگیریم برای صرف امنیت مملکت و آسایش ملت آنوقت‌بیاوریم باین مصارف برسانیم وراپورت از کمیسیون بودجه بیاید اینجا و این مذاکرات را بکنیم و بنده تقاضا میکنم که از این قبیل‌راپورت ها بمجلس نیاید .

مخبر - البته کمیسیون بودجه حق دارد که در این چیزها رأی بدهد و وزراء هم حق دارند که‌این گونه پیشنهاد هابنمایند کمیسیون هم تصویب بکند هیچ ایرادی‌بر کمیسیون نیست .

رئیس - گمان میکنم بیش از این مذاکره نداشته باشد رأی میگیریم آقایانی که تصویب می کنندراپورت کمیسیون بودجه را ورقه سفیدخواهند انداخت (شروع باخذ آراء گردید و حاج میرزا رضا خان‌بطریق‌ذیل‌شماره نمود) .

ورقه سفید علامت قبول ۱۱ - ورقه آبی علامت رد ۲۶ .

رئیس - این راپورت بلاتکلیف ماند .

(اسامی تصویب کنندگان)

متین‌السلطنه — حاج سید ابراهیم -طباطبائی دکتر رضا خان — دکتر حیدر میرزا — آقا میرزا ابراهیم قمی — آقا سید محمد باقر ادیب حاج میرزا رضا خان— حاج عزالممالك — معین الرعایا — معتمدالتجار .

(اسامی ردکنندگان)

فهیم‌الملك — آقا میرزا ابراهیم خان — منتصر السلطان — علی زاده — آقا میرزا رضا خان نائینی — آقا میرزا داود خان — آقاشیخ رضای دهخوارقانی — ضیاء الممالك — محمد هاشم میرزا — عزالملك— فرزانه- مشیرحضور - افتخارالواعظین — معاضدالسلطنه — حاج محمد کریم خان — آقا سید محمد رضا — حاج‌شیخعلی ابوالقاسم‌میرزا-آقامیرزااحمد-معدل الدوله-حاج شیخ اسدالله - معززالملك - ذکاء الملك - زنجانی -صدر العلماء - سلیمان میرزا

آقاسیدحسین اردبیلی-بنده‌اخطارقانونی‌دارم.

رئیس - بکی میخواهید اخطارقانونی‌نمائید.

آقاسید حسین اردبیلی - راجع بانجمن های ولایتی و ایالتی .

رئیس - راجع بشمانیست اگراخطارنظامنامه است ممکن است .

معاون وزرات معارف -- هفته قبل یك لایحه راجع‌باحداث چند باب مدرسه ابتدائی تقدیم کردم و عرض کردم‌که یك ضمیمه هم خواهد داشت ازبرای تکمیل‌آن لایحه وحالا آنضمیمه راآورده‌ام که تقدیم بکنم و همین قدر اشاره میکنم که این راجع است برفورم دارالفنون ودرضمن این اصلاح سه مسئله درست میشود یکی تکمیل‌مدارس‌ابتدائی که در ضمن ا مدرسه دار المعلمین خواهد بود از برای مدارس ابتدائیه واز برای اصلاحات مخصوص علوم طبیه واینها هرسه درضمن‌این رفورم دارالفنون ملاحظه شده است و در اصلاح اقدام اینهاتردیدی نیست بلی چیزی که هست در جزء این لایحه راجع باستخدام معلمین خارجه است که بنقد آنهائی که شاید لازم باشد که تازه خواسته شود که اگر یك ترتیبی باید داده شود زودتر بشودکه قبل ازانقضای تعطیلات بتوانیم آنها را بخواهیم وتکلیف آنها را معین بکنیم .

رئیس - فرستاده میشود بکمیسیون معارف و چون چندان کاری ندارند راپورتش را زودتر به بدهند که جزء دستور بشود و کمیسیون قوانین مالیه هم فردا بطور فوق العاده باید منعقد بشود برای اینکه لایحه راجع بتفتیش مخارج استقراض درآنجا مذاکره شود که زودتر بمجلس بیاید وجزء دستور شود وآقای ارباب اجازه خواسته اند راجع‌بنطقی که درباب ترتیب بودجه مجلس کردند سوء تفاهمی شده آن سوء تفاهم را رفع کنند .

ارباب کیخسرو - نسبت بآن پیشنهادی که شاهزاده سلیمان میرزا فرمودند بنده اینطور فهمیدم سوء تفاهمی شده است.

بعضی تصور کرده‌اند که‌بنده مخالف بودم‌ولی‌خیر بنده خیلی تشکر میکنم از شاهزاده سلیمان میرزا که نسبت بزحمت کشان اینجا یك همچو پیشنهادی کرده‌اند بنده مقصودم این‌بود که درضمن آن بودجه که پیشنهاد شده است نظریات هیئت رئیسه و اداره مباشرت راعرض کنم که درآنجا این مسئله منظور و رعایت شده‌است وعرض کردم درموقع خودش‌منظور خواهد شد وبنده با آ پیشنهاد موافق هستم واین اقدام‌هم شده است .

رئیس — راپورت کمیسیون‌عرایض‌ومرخصی قرائت می شود (راپورت مزبور بعبارت ذیل قرائت شد)

لایحه اظهاریه وزارت امور خارجه مورخه۱۹ جمادی الاولی ۱۳۲۹ بمضمون ذیل در کمیسیون عرایض ومرخصی‌ملاحظه‌شد — نظر بحسن روابط یکجهتی که مابین دولت علیه ایران و دولت فخیمه انگلیس‌موجود است درموقع تاجگذاری اعلیحضرت پادشاه انگلستان ازطرف دولت علیه جناب‌اشرف علاءالسلطنه بسمت‌سفیر کبیر فوق‌العاده‌تعیین‌وانتخاب گردیده‌است ونظر بسابقه اطلاعات جناب فهیم‌الملك بروابط خار ه حسب‌الامرالا اقدس درهیئت‌سفارت برتبه مستشاری معین شده‌اند لهذا خواهشمند است اجازه سه ماهه برای مشارالیه صادر فرمایند که در ظرف اینهفته بایستی روانه‌شوند کمیسیون عرایض ومرخصی باکثریت سه‌ماهه تصویب میکنند مرخصی آقای فهیم الملك را .

رئیس — رأی می گیریم باین راپورت کمیسیون عرایض مرخصی (بعضی اجازه نطق خواستند)

رئیس — سابقاًاین طور بوده است که‌برای اینگونه مطالب که اهمیتی ندارد مذاکره لازم‌نیست رأی میگیریم آقایانیکه مرخصی آقای فهیم‌الملك‌را تصویب‌میکنندقیام نمایند (باکثریت تصویب‌شد)آقای ادیب التجار سؤالی از وزارت داخله داشتید - بفرمائید .

ادیب التجار — ازقراری که امروز بعضی از نمایندگان نقل کردند وخودشان هم با چشم این قضیه را دیده‌اند وخودم هم درشهر افواهاًشنیدم که این قضیه واقع شده است‌دیشب‌و آن این بوده است از دروازه امامزاده حسن یك نفر بختیاری در ترك خودش یك دختری‌را فرار میداده است ویك سوار بختیاری‌دیگرهم باتفنك‌ازعقب وعدهٔ پلیس‌وژاندرم ار عقب‌چون دختر استغاثه میکرده است وعده‌پلیس وژاندرم تعاقب کرده بودندومردم حیران‌بودند که‌این چه اوضاعی‌است تارسیده‌است ازجلوخانه‌حجة‌الاسلام آقای آقاسید محمد طباطبائی وازآنجابگلوبندك وسبزه میدان تابازارچه‌مروی وبعضی‌فرارمیکرده‌اند چون تیراندازی هم ازطرفین شده‌است واین‌قضیه‌در پایتخت از یك دونفر آدم وحشی این طور وقوع پیدا بکند البته وزارت می‌داند چقدربآن اقداماتی که‌وزارت داخله ومجلس شورای ملی بجهت امنیت شهر وحفظ ناموس مردم‌را دارد مخالف‌میل وسلیقه نمایندگان مجلس شورای ملی خواهد بود والبته هیئت دولت هم دراینطورچیزها خیلی اقدام دارند که ناموس مردم محفوظ باشد که این قسم حرکات در هیچ نقطه از نقاط ایران واقع نشود خصوص در پایتخت سئوال میکنم از وزارت داخله که دراین باب چه اقداماتی فرمودید ومجازات آنها چه جور شده است اقدامات خودتان را بفرمائید تا قلوب نمایندگان وعامه مردم از این حیث و دهشت این‌حرکت شنیع‌آسوده گردد

رئیس — قبل از آنکه آقای معاون‌وزارت داخله‌جواب‌بدهندعرض‌میکنم‌وازحالا اخطار میکنم خوبست ملاحظه بفرمائید بعضی‌الفاظ نامناسب رادر نطق‌خودتان استعمال میفرمائید

معاون داخله — راپورت جزئیات این مسئله را عرض نمیکنم همین قدر که این مسئله انتشار یافت از طرف ریاست وزراء عظام شرح مفصلی نوشته شد بسردار اسعد جوابیکه نوشته اند این طور بوده که از قرار مذکور ایندخترمنکوحه آنشخص بختیاری‌بوده است واین دونفر فعلامحبوس هستند کمحکمه نظامی جداًرسیدگی کنند‌درصورتی که این حرکت رذیله از آنها ناشی شده است البته بقانون مملکتی‌مجازات خواهندشد ودولت‌از مجازات آنها صرفنظر نخواهد کرد

ادیب‌التجار -- بنده استدعامیکنم‌اقداماتی راکه دولت بعد از تحقیقات عمیقه چون بعضی از نمایندگان و اغلب مردم اظهار میکردند که دختر استغاثه میکرده است‌اگرمنکوحه‌اوبوده است‌استغاثه وفریاد نمیکرد این‌طور نبوده است در صورتیکه صحیح و این طور بوده است اقدامات خودتانرا در جلسه آتیه برای استحضار نمایندگان محترم بفرمائید .

معاون داخله — این که‌کاملا عرض‌نکردم برای این بود که جزئیات این را نمی‌توانستم عرض کنم همین قدر اطمینان می دهم که دولت در این خصوص کمال دقت را خواهد کرد واگر این ها مرتکب این امر قبیح شده اند البته مجازات خواهند شد .

رئیس — آقای حاج امام جمعه از وزارت اوقاف‌راجع‌بعشریه که‌ازاوقاف گرفته میشودسئوالی داشته‌اند حاضرند برای‌جواب یاخیر

معاون وزارت علوم واوقاف — بله بفرمائید .

حاج امام جمعه — ازقراریکه ازبعضی از ولایات‌ذکر میکنند رؤسای اوقاف‌در بعضی‌جاها یك عشر از حاصل اوقاف را بعنوان حق نظاره مطالبه میکنند البتهٔ در این‌مورد هیچیك از وزارت خانه ها ومأمورین آنها نمیتوانند‌از قراردادمجلس شورای ملی تجاوز کنند

رئیس — این استیضاح‌است نه‌سئوال

حاج امام جمعه — سئوال‌است‌بعددرست توضیح میکنم سئوال‌رابله ازقراری که خبر میرسد یك عشر بعنوان حق‌النظاره وزارت اوقات ازحاصل اوقاف‌مطالبه میکنندمی‌خواهم بفهمم که‌وزارت‌اوقاف از این مسئله اطلاع دارند یاخیر وبرفرض این که اطلاع دارند درجلوگیری این اقدام خلاف قانون اقدامی کرده‌اند یاخیر

معاون وزارت اوقاف - بلی‌همین طوری که آقای حاج امام‌جمعه فرمودند چندی قبل بعضی تلگرافات ومکاتب رسید باداره اوقاف در این‌ضمن راپورتی از افضل‌الملك امین اوقاف‌رسید معلوم‌شد از مأمورین اوقافیکه دراطراف هستند فقط کسیکه اقدام وخواسته است‌قانونیکهٔ ازمجلس مقدس گذشته که تایك اندازه خواسته است صورت وقف نامه‌ها را به بینند و موقوفاتیکه در تصدی بعضی اشخاصی که مستحق دخل‌وتصرف درآنهامیکردند بلکه‌بطور صحیحی اداره بکنند وتااین اندازه‌هاهم اجازه‌داده شده‌بود ولی معلوم است که هر اقدامی که موافق ترتیب است درهمه‌جا مخالف میل بعضی است باین جهت بعضی‌ها باو تعرضات کرده‌اند وشکایت بانجمن کرمان برده اند و آنجا رسیدگی ها کرده‌اند چنانچه بنده الان اینجا اسنادی دارم که روزنامهٔ خود کرمان وانجمن ایالتی نوشته‌اند که رسیدگی کردیم چنین چیزی‌یعنی بخصوص بعنوان عشریه وحق‌النظاره‌چیزی‌نگرفته‌اند مگردرخصوص بعضی‌اوقاف که‌مجهول‌التولیه‌گی آنهاثابت‌شودممکن است یك‌چیزی بعنوان عشریه‌اوقاف گرفته شودولی دربعضی اوقافیکه متولی وناظر شرعی معینی داشته است‌ابداً اوچنین‌اظهاری نکرده است فقط چیزیکه میشود تصور کرد برای‌این مسئله ازبعضی‌اقدامات است‌که واقعاً او کرده است‌بعضی اوقافی که مخروبه بوده است خودش اقدام کرده ومتولی‌ها راواداشته که تعمیر بکنند واگر آنها نکردند خود او مجدداً آنها راواداشته است‌که ازعایدی آن اوقاف بدهند وتعمیر بکنند چنانچه کرده‌است وبعضی موقوفاتیکه ارزان وبیك وجه کمی اجاره داده‌اند خواسته است که‌یك اجارهٔ بهتری داده‌شود وباجارهٔ خوبتر بدهد واین واقعاً اسباب این‌شکایت واین های‌و هوها شده است حالا باوجود این‌اگر بخواهند امین‌اوقاف‌بعد ازاین این‌یاهر یك از اجزاء ادارات بخواهند یك اقدامی بکنندالبته یك‌جماعتی‌هم‌بآنها مخالفت‌میکنند فوراً آنها رامخذول‌ومنکوب کردگمان نمیکنم‌هیچ کاری پیشرفت بکند ولی‌علی‌ای‌حال ازانجمن ایالتی وحکومت مستقیماً نوشتیم‌و خواستیم که‌حقیقت‌مطلب رادرست بگویند ودر صورتیکه ازیك موضوع‌معین تعدی شده‌است‌یایك چیزی‌ازیك موضوع معین‌عشریه گرفته است‌آنرا بگویند تاوزارت اوقاف رسیدگی کرده وآنچه لازمه مقام‌است معمول دارد ولی‌چون تلگرافاتیکه دراینخصوص رسید تمامش بطور کلی و مهمات بوده ودرست معلوم نشد که ازروی واقع بوده و یك‌تقین حاصل نشده‌است‌که آنمطالب‌درست بوده و از روی یك غرض و یك مقصود دیگری نه‌بوده است .

حاج‌امام‌جمعه- اینکه‌معاون‌وزارت اوقاف ذکر کرده‌اند که‌امین اوقاف میخواهد اوقاف آنجا رامرتب بکند اینرا خیلی تحسین و تمجید میگویم لکن البته‌دراینمورد هیچیك‌ازوزارتخانها ومأمورین آنها نمیتوانند از قرار داد مجلس شورای ملی تجاوز بکنند .

رئیس -این‌استیضاح است‌نه سئوال .

حاج‌امام‌جمعه -بطورسئوال تقریر میکنم واگر بخواهند یکی ازمأمورین تعدی بکنند باید جلوگیری بکنند اعلانی رسمی‌بامضای معاون وزارت اوقاف نه‌آقای‌خان‌رئیس‌بامضای مصطفی‌قلی‌وبامضای حکومت کرمان چاپ کرده‌اند ودر کرمان منتشر کرده‌اند که‌در آن‌اعلان‌قانونیکه ازمجلس گذشته است آنرا درج کرده‌اند وبعدچند ماده ازطرف‌خود وزارت اوقات علاوه میشود یکی‌از آنمواد اینستکه عشر مطلق موقوفه رادیگر ارابنکه متولی دارد یا ندارد اسم‌نمیبرد بطور مطلق میگوید‌عشر عایدات اوقاف رابایدبوزارت اوقاف‌بدهند چون تاحال‌چنین ترتیبی ازمجلس نگذشته است‌خواه نسبت باوقافیکه متولی خاصی دارد یامتولی‌خاصی‌ندارد مجلس‌قرار نگذاشته است‌که ازآنها عشریه‌وزارت اوقاف‌مطالبه بکند اینستکه از وزارت اوقاف میخواهد که اگر خلاف قانونی شده‌است جداً مخالفت کنندنگذارند همچو چیزی‌شود .

رئیس -آقای ادیب‌التجار سئوالی درخصوص آب‌قزوین دارندمیتوانید جواب‌بگوئید .

معاون‌وزارت‌داخله -دوفقره ازسئوالات آقای ادیب‌التجار را موکول بجلسه‌آتیه کرده‌بودم اگر اجازه میفرمائید عرض کنم .

رئیس -یك سئوال هم‌در خصوص آب‌قزوین داشتند .

معاون‌وزارت‌داخله - آندو سئوال یکی درباب‌اسنادمأخوذه‌بود یکی‌درخصوص‌عوائددوائر ثلث درخصوص عوائد دوائر ثلث ازبدو تأسیس این‌دوائر تاچندی قبل‌عوائد این دوائر محل‌تادیه حقوق‌نظمیه بوده‌و بعضی تبدیلات هم در آن‌داده شد بالاخره وزارت داخله ووزارت مالیه صلاح دانستند که‌چون دوائر ثلث یك شعبه از شعب مالیه است آنرا جزء وزارت مالیه بکنند حقوق نظمیه راوزارت مالیه‌از همان محل بپردازد ودر خصوص اسلحه مأخوذه هم تحقیقات وتفتیشات وزارت داخله هنوز تکمیل نشده است بعداز اینکه تکمیل‌شد عرض‌میشود .

ادیب‌التجار - اما در خصوص وجوه دوائر ثلث بعد از این که قرار داده است وزارت داخله که ضمن وزارت مالیه بشود و داخل مجری قانونی بشود خیلی تمجید میکنم ولکن‌سؤال بنده قریب پنجماه است‌شده‌است‌ازبابت گذشته‌هااست که‌دراین مدت وجوهی که درولایات وطهران از بابت دوائر ثبت داده اند وزارت داخله گرفته آنوجوه چه‌بود وچه‌شده است وحسابش چقدر است و بکجا رسیده است این را معاون وزارت داخله میتوانند بفرمایندکه اینها حسابش رسیدگی‌شده است‌وصحیح استو وزارت داخله اطلاع کاملی ازمأخوذات آنها دارد یاخیر وامادرباب اسلحه ابن‌راهم بنده پنج‌شش ماه است‌که سؤال کرده‌ام حالا بفرمائید بعد جواب خواهم داد خواهش میکنم‌که بزود ترین توجهی‌که وزارت داخله دارد درهمین دوسه جلسه جواب را بیاورند وبفرمایند .

معاون‌وزارت‌داخله — درخصوص‌عوائد دوائر ثلث خودشان فرمودندکه درچند ماه‌قبل‌است این‌را تصدیق میکنم لکن بنده وقتی میتوانم‌جواب راکاملا بدهم که‌تفتیش‌شده‌باشد ازطرف‌وزارت داخله مفتش سیار باطراف بروند وصورت صحیحی بدست بیاورند بعداز آن بنده می‌توانم راپورت‌کامل‌بدهم و عجالتاً صورت ناقص‌که از بعضی ولایات رسیده است آنرا بنده یك‌چیز صحیحی نمی‌دانم و عنقریب نظریات وزارت‌داخله ومالیه درتصحیح‌صورت‌حساب معلوم خواهدشد درخصوص اسلحه مأخوذه همینطور که‌عرض کردم بعد بعرض میرسانم .

رئیس — آقای ادیب‌التجار سؤالی‌ازوزارت فوائد عامه راجع بتکثیرات‌قزوین داشتند؟

ادیب‌التجار — تقریباً این‌مسئله‌هم ده‌ماه است‌که مطرح‌شده است وعریضه بمجلس نوشته‌اند ازاسلامبول که یکی‌از محترمان خیروطن‌خواه‌ازاهالی قزوین است‌که پنجاه سال است رفته‌است باسلامبول یك‌وجه مقدمه حاضر کرده است‌که برای آسودگی اهالی قزوین وهم‌وطنان خودش حاضر کرده است که‌بدهد واز طرف‌مجلس‌شورای‌ملی‌بوزارت‌فوائدعامه فرستاده شد و آنجا قرارشد‌که مهندس بفرستند و اسهل طرق تکثیر آبرا معین کنند وبمجلس اظهار شود که چه‌اقداماتی کرده‌اند‌که بآنشخص نوشته شود ازقراریکه فرمودند‌دراقدام بوده‌اند خواهش‌میکنم که‌اقداماتشانرا بفرمایند .

معاون‌وزارت علوم وفوائدعامه — همینطوریکه‌فرمودند چندماه قبل فرمودند‌که‌یکنفری است تضمین می‌دهد برای تکثیر آب‌قزوین البته معلوم است این‌اظهار اظهار خوبی‌است ومصرفی‌هم بهتراز این نمی‌شود ولی فقط چیزی که کسر است این‌مسئله این‌بود‌که چه‌مبلغی می‌دهد وچطورمیدهد واین مقدمه البته لازم‌بود برای اینکه اقدامی‌که از طرف دولت باید بشود معلوم است باید بطورکلی کامل وبهتر بشود والبته دراین قبیل مطالب‌نمی‌شود که‌دولت یك‌تصدیق‌سطحی بکنند این‌یك‌مسئله‌جزئی نیست برآورد مخارج یکرود خانه اینکه اورا مثلا منعطف بکنند یایك نهری بکنند اینها یك مسائل عمده است اولا هر مهندس وهر کسی این‌کار ازاو ساخته نیست و ثانیاً مخارج ابتدائی این‌کار یعنی رفتن ویك چنین‌کاری راکردن خودش متضمن یك مقدماتی ویك ملاحظاتی است‌که شاید درمملکت ما اشخاصیکه بتوانند از عهدهٔ اینکار بخوبی برآیند هیچ‌نیست ولی چون اینکار خیلی اهمیت داشت ما باندازهٔ که توانسته‌ایم درصدد اینکار برآمده‌ایم‌ویك مهندس که تازه‌معلومات مهندس اوخوب است‌وکافی

است وخودش سابقاً بآنجا رفته‌بود و اطلاعات کامله دراینخصوص داشت اطلاعات اورا خواستیم ودیدیم بلکه نقشهٔهم داشت اورا هم‌آوردیم دیدیم آنشخص سایر اقدامات را بجای آب‌قزوین صلاح نمی‌داند و چندان‌محل توجه نیست ازقبیل حفرقنوات وغیره که آنها چندان نتیجهٔ نخواهدداشت چون خیلی جزئیست ولی چیزیکه اهمیت دارد برگرداندن رودشاهرود است بطرف جلگهٔ قزوین آنراهم مطابق نقشهٔ که دارد دردو نقطه ممکن‌است سدی‌بست‌ومنحرف کرد بطرف جلگهٔ قزوین ومطابق نقشهٔ که داردوبرآورد کرده‌است تقریباً بیك صدو پنجاه هزارتومان‌میرسد اینك دیگر آن آبیکه قابل باشد نمی‌تواند بجلگه قزوین بیاورد شاید سی‌سنك آب‌بیشتر نیاورد ولی پائین‌تر ازاویك‌محل‌دیگر بامخارج پانصدهزارتومان میگوید ممکن‌است‌قریب‌صدسنك یادویست سنك‌آب ازآنطرف بسمت جلگهٔ قزوین‌آورد بدون اینکه ضرری بپائین دست بزند بلکه ممکن‌است بشهرهم آورداین‌معلوماتی‌است که‌تااین‌اندازه‌ماتحصیل کرده‌ایم ولی اینها تحقیقاتی نیست‌وعقیده‌ام اینکه‌باین اندازه اطلاعات نمی‌شود اکتفا کرد بلکه باید اگر واقعاً یك‌شخصی‌هست که یك‌مبلغی‌ازبرای‌اینکار گذارده‌است اولا آنمبلغ را معین کنند که منظم بکنیم این‌مسئله را و اگر وجه عمده است و میتوان اینکار را کرد قابل‌اینست که یك مهندس صحیحی خواست که‌مخصوص این کار باشد جلب کنیم که بیاید این کار را انجام بدهد تا اینکه یك کار صحیحی کرده باشیم و الا با وسائلی که امروزه هست وماآنها را نداریم ممکن نیست که فایدهٔ از مذاکرات خودمان برده باشیم و شاید نتیجه خوبی حاصل نکند ویك پولی هم تلف بشود .

رئیس -آقای اردبیلی سئوالی ازوزارت‌داخله داشتید راجع بطوالش بفرمائید .

آقاسیدحسین اردبیلی -برحسب‌نوشتجات زیاد که در این اواخر از گیلان و طوالش میرسد گویا حکومت آنها خیلی بی اعتدالی کرده است باهالی و بعضی ترتیبات قدیم را اجرا کرده است از قبیل‌آتش زدن خانه ها و بعضی شکنجه‌ها مثل دوره توحش که روزنامه گیلان هم در نمره اخیر پنجاهمش نوشته است که واقعاً اگر مندرجات آن صحت داشته باشد بدترین چیزی است که در این دوره واقع شده است بنده ازمعاون وزارت جلیله داخله‌سئوال میکنم که دراین خصوص چه اطلاعی دارند واگر اینمطلب صحیح است چه اقدامی کرده اند .

معاون وزارت داخله — از اغتشاشات طوالش در چندی قبل خاطرنمایندگان کاملا مسبوق است و حکومت آنجا مکرم الدوله در قلع و قمع اشرار اقدامات کرده همینطور که نماینده محترم میفرمایند بعضی شکایتها اخیراً از آنجا رسیده است بحکومت حالیه گیلان تعلیمات لازمه داده شده که بمحض ورود تحقیقات‌لازمه بکنند اگرتعدیاتی کرده است وخلاف قانون رفتار کرده است حاکم طوالش البته مجازات خواهدشد تصور میکنم که این‌اظهارات بر نسبتهائی که باو میدهند درموقع واوقاتی‌بوده‌است که مشغول زد و خورد بوده است حالا حاکم جدید که تعیین شده است بعد از ورود راپورت‌خودشانرا در این خصوص خواهند داد آنوقت وزارت داخله میتواند نظریات خودش را بعرض مجلس برساند .

رئیس - آقای افتخار الواعظین هم سئوالی دارند .

افتخارالواعظین - سئوالاتی که بنده از وزارت داخله کرده بودم چند فقره بودولی بالفعل اکتفا میکنم بدو سه فقره از قراریکه بنده شنیده‌ام و در یکی دو روزنامه دیده‌ام وقتیکه یارمحمد خان کرمانشاهانی را میفرستند بکرمانشاهان و او وارد میشود بانجمن و در انجمن و در بعضی مجامع دیگر شنیده میشود که نسبت بدولت مشروطه و مخصوصاً نسبت ببعضی از وزرای محترم بعضی حرفهائی که هیچ سزاوار نه‌بوده است گفته‌است وبعد یك کسی را که قبلا مأمور گرفتاری او بوده است از طرف دولت میرفته است بطرف دیوانخانه حکومت اورا ازبالای بام می‌زنند می کشند بعدجمعی از کسان او ازبرای خونخواهی مقتول وارد کرمانشاهان میشود ازطرفین امرمنجر میشود بسنگربندی واغتشاش و اعلان جنك ومخالفت بادولت بنده سئوال می کنم ازمعاون وزارت داخله که این چیزهائیرا که درروز نامه‌جات می‌خوانیم واین مطالبی که می شنویم آیا راست است‌یاراست نیست اگرراست بوده‌است برای قلع‌و قمع یك کسیکه‌برضد دولت وحکومت بخواهد اقدامات بکند دولت چه‌اقدامات کرده است‌وسئوال دیگر بنده راجع بحیدر خان است که بنده شنیده‌ام وارد اصفهان که‌شده‌اند درحالتی‌که مبالغی دولت‌باو خرج راه داده‌بودند که ایشان ارطرف بندر جنوب بروند بفرنگستان وایشان وارد اصفهان که شدنداز اصفهان بطرف بختیاری حرکت کردندوآنجابعضی استعدادها وسوارهاجمع‌آوری می کنندوخیال‌معاودت باصفهان دارد آیااین چیزها که می شنویم صحیح است یاصحیح نیست واگر چنانچه صحیح است دولت چه اقدامی کرده‌است و ایشان موافق حکم دولت آیابطرف فرنگستان ازطرف بنادرکه بنابودحرکت کنند حرکت کرده‌اند ورفته‌اند یاخیر وسؤال‌دیگر بنده راجع بودبه آقای صاحب اختیار در خراسان که اقدامات ایشان هم آنچه که بنده از خراسان شنیده‌ام و در روزنامجات میخوانم علاوه براین که صحیح و قانونی نه‌بوده است مثل اینکه بعضی حکام جزعراکه اهالی ازآنها راضی بوده‌اند ومنتهی‌رضایت را بتوسط انجمن‌ها و نمایندکان خودشان بوزارت داخله اظهار داشته اند بدون جهت قانونی عزل کرده‌اند به‌بعضی حکام‌جزئی که نسبت بکارهائی که کرده‌اند ازطرف وزارت داخله بواسطه کثرت تعدیات آنها برعیت حکم قطعی‌شده‌بود بفرمانفرمای خراسان که آنهارا مادام‌العمر خدمت ندهند آنها را حاکم جزء کرده است و بعضی اقدامات برخلاف مشروطیت‌وبرخلاف دولت وبرخلاف‌اساس‌مشروطیت کرده است وبعضی اقدامات برخلاف‌امنیت در شهر مشهد میشود و ایشان آنطوریکه لازم است بوجه من‌الوجوه جلوگیری نمی کنند و ازعهده امنیت‌ونظم شهر برنمی‌آیند بنده می‌خواهم سئوال کنم که این مطالبیکه گفته میشود واقع شده‌و دولت برای رفع مفاسد چه‌اقدامی کرده‌اند وچه‌نظری دارند .

معاون وزارت داخله -در جواب سئوال اول عرض می کنم پس‌ازآنکه یارمحمدخان ازاینجا بطرف کرمانشاهان کسیل شد بطوری که اغلب‌نمایندگان‌مستحضرند ازبین‌راه‌فرارکرد رفت بکرمانشاهان دربدوورود بشهر بانجمن‌ولایتی‌رفت‌و ازطرف انجمن‌وجمعی‌از ازاهالی استدعا کردند که اورا عفوبکنند این‌بودکه درخواست انجمن‌رادولت پذیرفت ورأفت دولت شامل حال او شد و چندی نگذشت که‌مسئله قتل معین‌الرعایا پیش‌آمد از مرکز بحکومت تعلیمات داده شد که‌قاتل‌اورا دستگیر کنند بالاخره راپورتی از حکومت کرمانشاهان رسیدکه بعضی اشرار سنگربندی کرده‌اند وتکلیف خواست دولت تعلیمات اکیده داد که بآنها اخطار شود اگر ۲۴ ساعته آنها دست‌برداشته ومتفرق‌شدند و سنگر-بندی خودشانرا موقوف کردند عفو دولت شامل حال‌آنها خواهد شد الابقوه حربیه آنها راقلع‌وقمع کنند این اخطار دولت بحکومت کرمانشاهان که بتوسط‌حکومت بآنها ابلاغ‌شد سبب‌شد که‌قبل‌ازآنکه مدت التیماتوم دولت تمام‌شود سنگر های خودشانرا ترك کردند وفرار کردند یارمحمدخان باجمعی از اتباع خودش ازشهر خارج‌شدو شهر کرمانشاه‌عجالتاً منظم است امامسئله حیدرخان‌این‌راهم چنانچه‌مسبوق هستند باو خرجی‌داده شد وروانه‌شدباصفهان که‌رسید خبر رسید که بطرف چهار لنك رفته است در این خصوص ازطرف وزارت داخله تحقیقات ازحکومت اصفهان شده‌است جواب‌آن نرسیده است که بعرض برسانیم‌سؤال‌سوم درخصوص‌صاحب‌اختیار فرمانفرمای خراسان که‌بعضی ازحکام جزعرا تغییر و تبدیل داده است بنده‌عرض میکنم فرمانفرمای یك مملکتی البته نظریاتش دریك محل محل اعتناء است ولی این را هم البته تصدیق‌خواهند فرمودند که‌نسبت به‌بعضی از حکام بطوریکه اظهار کردندحسن‌ظنی‌ازاهالی‌درحق او بوده است مخصوصاً بصاحب‌اختیار تعلیمات داده شده‌است که‌حکام‌جزئیکه‌بحسن‌اخلاق وسلوك‌معروف هستند آنهارا ازکاربیکار نکنندوهنوز جواب‌سؤالات وزارت داخله از فرمانفرمای خراسان نرسیده است امید وارم رفع نگرانی نماینده محترم در این سؤالها بشود .

رئیس — آقای‌مشیر حضور از کمیسیون‌نظام استعفاء داده‌اند در لسه آتیه یك نفر بجای ایشان باید تعیین‌شود .

دستورسه‌شنبه‌طرح‌قانونی‌راجع‌بتجزیهٔ‌بلوچستان ازکرمان شور دویم قانون طبابت‌راپورت کمیسیون معارف‌راجع بماده ششم قانون‌معارف مخالفی هست ؟

حاجی‌عزالممالك — در خصوص تجزیهٔ بلوچستان‌ازکرمان بنده‌نظر وزارت داخله را خیلی اهمیت میدهم‌چنانچه‌وزیر داخله‌اظهارمیکردمحظوری دارد خوبست‌نظر معاون‌وزارت داخله دراین‌خصوص معلوم‌شود اگر عقیده دارند جزء دستور شود و الا بماند تااینکه نظریات وزارت داخله دراین‌باب کاملا معین‌و معلوم شود .

رئیس — دراینکه‌جزء دستور باشدرأی گرفته شده‌است ودرجلسه آتیه جزء دستور گذاشته میشود و چون مجلس همیشه میتواند دستور خودشرا تغییر بدهد ممکن‌است‌درجلسه‌آتیه وزیرداخله حاضربشوند اگر مجلس راه انع کردند آنوقت میتواند دستور خودشرا تغییربدهد .

لواءالدوله — درجلسه گذشته بنده عرض کردم وتقاضا کردم قانون ترفیع‌رتبه جزء دستور گذاشته‌شود فرمودید درجلسه دیگری حالامی‌بینیم نه در دستور این جلسه بود نه در دستور جلسه دیگر.

رئیس — قانون ترفیع رتبه‌راآنروز که‌عرض کردم گذاشته بودیم برای‌شنبه‌جلسه پنجم ولی‌چون دستور یك‌جلسه‌را بیشتر نمیتوانیم‌معین کنیم‌میگذاریم برای بعد.

حاج‌شیخ‌اسدالله — قانون اخذ سوار از ایلات درجلسه گذشته تقاضاشد وقرارهم شد که ۱۰ نفر امضاء بکنند تادر دستور گذاشته‌شود جمعی‌از نمایندگان‌هم امضاء کردند نمیدانم‌بهیئت‌رئیسه‌رسیده است که‌جزء دستور گذاشته شودیاخیردر هرصورت حالا عرض‌میکنم جزءدستور گذاشته شود که خیلی لازم ومتهم‌می‌دانم‌ودیگردرخصوص‌راپورت کمیسیون داخله راجع به‌تجزیه بلوچستان‌از کرمان آنرا هم خوبست بفرستند بکمیسیون که کمیسیون نظریات خودشرا درآن بکند وبعد بمجلس راپورت بدهد.

رئیس — درباب لایحه‌سوارازایلات درجلسه گذشته تقاضا کرده بودند وجزء دستور پنجشنبه گذاشته شدولی حالا عده کافی‌نیست برای اینکه رأی بگیریم.

میرزاابراهیم‌خان — بطوریکه‌آقای‌رئیس فرمایش فرمودند چنین استنباط کردم‌که دستوریك جلسه را بیشتر نمیخواهند معین فرمایندباظهاریکه نماینده محترم در موضوعی اظهار کرده بودندبنده آنچه استنباط میکنم ترتیباتیکه در هیئت رئیسه اتخاذ شده بود برای تعیین دستورنباید باظهاریك نفر نماینده بهم بخورد وآن ترتیبیکه برای حسن جریان‌امورآقای‌رئیس‌اتخاذ فرموده‌اند ترك‌فرمایند و یقین دارم آن نمایندهٔ محترم هم بپارهٔ ملاحظات که‌یك طرحی را میخواستند جزء دستور بشود این اظهار راکردند.

عزالملك — نه‌ابداً - پس با کمال‌احترام از آقای رئیس استدعا می کنم هما ترتیبی را که تابحال معمول داشته‌اندمعمول بدارند و همان‌دستور را تعیین کنند که‌نمایندگان‌محترم‌هم‌وقت داشته‌باشند از برای مطالعه مطالبیکه جزء دستور گذاشته شده است و البته پس از مطالعه نظریات از روی یك تصور وتعمقی خواهد بود.

رئیس — ولی‌این‌مسئله اسباب اشکال‌خواهد شد برای اینکه اگر بخواهیم دستور سه جلسه را عرض کنم چون دوازده سیزده مطلب میشودآنوقت اگر بخواهیم رأی بگیریم‌وقت‌خیلی تلف خواهدشد و چون همیشه آقایان خواسته اند مراعات نظامنامه داخلی بشود اینستکه همان دستور یك جلسه‌رامعین میکنیم اما راجع باظهار آقای حاجی شیخ اسدالله که راپورت خواسته بودند راپورت پیش خودتان است راپورت کمیسیون را خودتان داده بودید.

حاج‌شیخ‌اسدالله — بنده عرض می کنم که چون مخبر میتواند وقتی‌که راپورت بمجلس‌آمد تقاضا کندکه مجدداً برگردد بکمیسیون تا ثانیاً اگر کمیسیون نظریاتی داردنظریات خودش راضمیمه کرده و بمجلس راپورت ثانوی خودش را بدهد از اینجهت عرض میکنم این راپورت‌را از دستورجلسه بعد خارج مینمایندکه بکمیسیون بیاید و با حضور وزیر داخله مذاکره شود بعد بمجلس راپورت داده شود.

رئیس — از امروز تا روز سه‌شنبه جلسه ندارید.

حاج‌شیخ‌اسدالله — جلسه داریم لیکن چون بعضی از اعضاء کمیسیون داخله استعفاء داده بودند و عوض آنها تازه انتخاب شده است چون‌از از طرف حضرت رئیس اظهاری درتعیین آنهانشده است تکلیف معلوم نیست‌و دیگرآنکه‌چون بایدقبلا بوزیر داخله از طرف‌هیئت رئیسه اخطار شده‌باشد که درکمیسیون تشریف بیاورند و جلسه کمیسیون فردا است و وقت نداریم برای اطلاع دادن بوزیر داخله‌که حاضرشوند این است‌که تقاضامیکنم که در دستورجلسه‌دیگرگذاشته شودکه زیرداخله را اطلاع داده‌از برای جلسه‌روزچهارشنبه کمیسیون حاضر شوند وبعدازنظریات وزیرداخله‌و کمیسیون راپورت داده‌شود.

رئیس — فرمودند روز دوشنبه‌جلسه‌فوق‌العاده منعقد نمائید بوزیر داخله هم اطلاع داده میشودکه تشریف بیاورند(رئیس حرکت کردمجلس مغرب‌ختم‌شد.)

۲۵۳
صورت مشروح مجلس یوم سه شنبه غره شهر جمادی الاخری ۱۳۲۹

آقای مؤتمن الملك رئیس ۳ساعت و ۴۰ دقیقه قبل از غروب بکرسی ریاست جلوس فرمودند و سه ساعت و ربع قبل از غروب مجلس را رسماًمنعقد نمودند.

آقای معاضد الملك صورت جلسه قبل راقرائت کردند (اسامی غائبین جلسه قبل.

غائب بدون اجازه - حاج وکیل الرعایا-مریض آقای ناصر الاسلام - آقای حاج آقا دو ساعت و بیست دقیقه و آقایان طباطبائی و بهجت هر یك چهل و پنج دقیقه.

آقایان :آقا شیخ حسین یزدی - نیر السلطان - حاج امام جمعه هر یك سی و پنج دقیقه و آقایان معتمد التجار و آقا سید محمد باقر ادیب لواءالدوله حاج شیخ‌اسدالله‌آقا میرزا ابراهیم قمی‌و معدل‌الدوله آقا سید محمد رضا همدانی هر یك نیمساعت بعد از وقت‌مقرر حاضر شدند.

رئیس - در صورت مجلس ملاحظاتی هست؟

حاج‌شیخ‌اسدالله - بنده در وقتیکه تقاضا کردم‌راپورت کمیسیون داخله‌راجع بتجزیه‌بلوچستان را از کرمان‌بکمیسیون بیایدبرای‌این که کمیسیون‌دو مرتبه نظریات خودش را ضمیمه کند حضرت رئیس فرمودند که روز ۲شنبه جلسه فوق العاده منعقدبشود و این‌جا نوشته شده است یکشنبه.

رئیس- دوشنبه‌نوشته میشود ملاحظات‌دیگری هست ؟ (اظهاری نشد) و دستخطی از آقای‌نایب السلطنه رسیده است راجع بتلگرافی که از مشهد حضور مبارك‌شان مخابره شده قرائت میشود(دستخط بعبارت ذیل قرائت‌شد).

۱۷ جمادی الاولی ۱۳۲۹ مجلس شورای‌ملی

تلگرافی از مشهد مقدس رسیده که مقصود از بعضی مندرجات و اشارات آنرا کاملا ملتفت نشدم و چون مطلب راجع بمجلس است خطاب آن باین جانب‌مناسب بنظر نمیآیدخاصه تقاضای آخرتلگراف که مسلماً منافی با وظایف قانون انتخاب است چون استحضار نمایندگان محترم از مفاد آن لازم بود فرستادم ملاحظه نمایند که اگر توضیح و جوابی‌لازم است باطلاع مجلس شورای ملی‌باشد و منتظرجوابم که تکلیف معلوم شود. ابوالقاسم

رئیس — تلگرافی که در دستخط اشاره فرمودند اینست که خوانده می‌شود (بعبارت ذیل قرائت شد)

مقام نیابت‌سلطنت عظمی دامت عظمةوالاحضرت بهتر میدانند مشروطیت تعیین حدود طبقات‌یك ملت است که قانون اساسی آنرا معین نموده‌ملت آنهمه خسارات را برای نیل باین مقصود تحمل نموده نه برای تبدیل اشخاص و گرفتن اختیار از شخص و دادن اختیارات تامه بهیئتی والاحضرت می‌دانند اختیارتامه نه‌فقط‌ناقض قانون اساسی بلکه موجب اهدار تمام تلفات و خسارات ایرانیان است درعصر نیابت سلطنت والاحضرت تصویب‌چنین اختیار ناصواب جای بسی تعجب است والا حضرت میدانند اکثریت وقتی مطاع است که باکلیات قانون اساسی مطابقت داشته باشد و ناقض مسلمات اساسی سلطنت مشروطه نباشد ملت وکلاء را برای ارجاع استبدادو بذل اختیارات تامه‌وکالت نداده‌اند اکثریت معارض مشروطیت هیچ وقت مطاع نخواهد بود ملت برای قبول همه‌قسم‌امتیازات و استفراضات و تصویب معاهدات استقلال برانداز ایران هیچوقت حاضر نمیباشد ماملت وطن‌خواه پروتست نموده جلوگیری و اصلاحات‌را از ذات مقدس والاحضرت خواستاریم وبی حالت مضطربانه منتظر اقدامات شافیه میباشیم (بامضاء صدو نودنفر).

رئیس - بنده می‌بینم که خیلی از آقایان اجازه خواسته‌اند که دراین باب نطق بکنند و بنده گمان میکنم این موقع موقع نطق کردن در این مسائل نیست والاحضرت اقدس آقای نایب‌السلطنه دستخطی مرقوم فرموده‌اند و تکلیف خواسته‌اند از مجلس جوابی‌حضورمبارکشان عرض‌شود که جواب تلگراف آنها را بدهند بنده گمان میکنم از برای ان که عجالتاً دستخط والاحضرت بی جواب نمانده باشد و تکلیف ایشان معین شده باشد بهتر اینست که از مجلس عریضهٔ حضور مبارکشان نوشته شود دستخطمبارك قرائت شدهمانطورکه‌مرقوم‌فرموده‌اید مقام نیابت سلطنت فوق این قبیل مطالب است و والاحضرت اقدس در این امور دخیل نیستند این قبیل امور راجع بمجلس وهیئت وزراء است وجواب ازطرف وزراء و مجلس بصاحبان‌امضاء این تلگراف داده خواهد شد برای اینکه والاحضرت تکلیف خودشانرا بدنند وماهم بیشتر فرصت بین خودمان و وزراء گفتگو می کنیم و جواب این تلگراف به صاحبان امضاء بعد داده میشود برای اینکه بیش از این دستخط مبارکشان بی جواب نماندگمان میکنم